

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

Konstrukční prvky daně z příjmů fyzických osob
Bakalářská práce

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Marcela Homoláčová**
Osobní číslo: **E20556**
Studijní program: **B0488A050001 Hospodářská politika a veřejná správa**
Specializace: **Finanční správa**
Téma práce: **Konstrukční prvky daně z příjmů fyzických osob**
Zadávající katedra: **Ústav podnikové ekonomiky a managementu**

Zásady pro vypracování

Cílem práce bude popsat jednotlivé konstrukční prvky daně z příjmů fyzických, provést obecný rozbor korekčních prvků a jejich význam v rámci základu daně, vypočtené daně, jejich vývoj a dopadu na celkové inkaso daně z příjmů fyzických osob.

Osnova:

- Základní konstrukční prvky daně z příjmů fyzických osob.
- Korekční prvky daně z příjmů fyzických osob.
- Aplikace korekčních prvků na praktických příkladech.
- Formulace závěrů a doporučení.

Rozsah pracovní zprávy: **cca 35 stran**
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

HNÁTEK, Miloslav. Zcela legální daňové triky 2022: pro podnikatele, svobodná povolání, pronajímatele, zaměstnance, studenty, seniory. 6. vydání. Praha: ESAP, 2022. ISBN 978-80-907398-5-7.
MARKOVÁ, Hana. Daňové zákony 2021: úplná znění platná k 1. 1. 2021 : včetně daňového balíčku. 32. vydání. Praha: Grada Publishing, 2021. ISBN 978-80-271-3130-3.
PELC, Vladimír. Daně z příjmů: zákon s poznámkami a judikaturou. V Praze: C.H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-833-7.
VANČUROVÁ, Alena. Zdanění osobních příjmů. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7676-236-7.
VANČUROVÁ, Alena, Lenka LÁCHOVÁ a Hana ZÍDKOVÁ. Daňový systém ČR 2020. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-887-4.
VYCHOPEŇ, Jiří. Daň z příjmů 2020. 16. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Meritum. ISBN 978-80-7598-774-7.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. František Sejkora, Ph.D.**
Ústav podnikové ekonomiky a managementu

Datum zadání bakalářské práce: **1. září 2022**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2023**

prof. Ing. Jan Stejskal, Ph.D. v.r.
děkan

L.S.

doc. Ing. Michaela Kotková Střiteská, Ph.D. v.r.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 1. září 2022

Prohlašuji:

Práci s názvem Konstrukční prvky daně z příjmů fyzických osob jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 24. 11. 2023

Marcela Homoláčová v. r.

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji vedoucímu mé bakalářské práce Ing. Františkovi Sejkorovi, Ph.D. za odborné vedení, poskytnuté konzultace, věcné připomínky a přínosné rady při zpracování bakalářské práce. Zároveň děkuji manželovi a rodičům za podporu a pomoc během celého studia.

ANOTACE

Práce je věnována problematice daně z příjmů fyzických osob. V teoretické práci jsou popsány jednotlivé konstrukční prvky této daně, je proveden obecný rozbor korekčních prvků, jejich vývoj a význam v rámci základu daně a vypočtené daně. Praktická část je věnována výpočtům daně. Je sledován význam korekčních prvků v základu daně a vypočtené daně a vývoj a dopad korekčních prvků na celkové inkaso daně z příjmů fyzických osob.

KLÍČOVÁ SLOVA

základ daně, daň, sleva na dani, daňové zvýhodnění, inkaso daně

TITLE

Structural elements of personal income tax

ANNOTATION

The work is devoted to the issue of personal income tax. In the theoretical part, the individual structural elements of this tax are described, a general analysis of correction elements, their development and significance within the tax base and calculated tax is carried out. The practical part is devoted to tax calculations. The importance of correction elements in the tax base and calculated tax and the development and impact of correction elements on the total collection of personal income tax are inspected.

KEYWORDS

tax base, tax, tax discount, tax benefit, tax collection

OBSAH

SEZNAM ILUSTRACÍ A TABULEK.....	8
SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK.....	9
ÚVOD.....	10
1 Úvod do daňové problematiky	12
1.1 Daň.....	12
1.2 Funkce daně	12
1.3 Daňová soustava ČR	13
1.4 Rozpočtové určení daní.....	14
2 Základní konstrukční prvky daně z příjmů.....	16
2.1 Daňový subjekt.....	16
2.2 Předmět daně.....	17
2.3 Základ daně a období, za které se daň stanoví.....	19
2.4 Korekční prvky daně z příjmů.....	19
2.4.1 Osvobození od daně.....	20
2.4.2 Nezdánitelná část základu daně	20
2.4.3 Daňová ztráta	21
2.4.4 Slevy na dani.....	21
2.4.5 Daňové zvýhodnění na vyživované dítě	23
2.4.6 Sazba daně a výpočet daně	23
2.5 Vývoj vybraných korekčních prvků.....	24
2.5.1 Vývoj standardních odpočtů	24
2.5.2 Vývoj nestandardních odpočtů	28
2.5.3 Vývoj sazby daně.....	30
3 Výše korekčních odpočtů na inkaso daně	32
4 Aplikace korekčních prvků na praktických příkladech.....	35
4.1 Výpočet daně poplatníků Dvořáka, Horáka a Svobody.....	36
4.2 Výpočet daně pana Kučery za rok 2005, 2007, 2008, 2011,2015, 2021 a 2022.....	44
ZÁVĚR	53
POUŽITÁ LITERATURA	55

SEZNAM ILUSTRACÍ A TABULEK

Obrázek 1: Daňová soustava ČR	13
Obrázek 2: Rozpočtové určení daní z příjmů fyzických osob	15
Obrázek 3: Vývoj inkasa DPFO podávajících přiznání za ZO roku roce 2004–2022.....	32
Obrázek 4: Celková výše uplatněných nezdanitelných částí ZD za ZO 2021	33
Obrázek 5: Uplatněné slevy podle § 35 ba odst. 1 písm. a) – e) ZDP a podle § 35c za ZO 2021 – úhrnná výše	34
Obrázek 6: Celková daňová povinnost poplatků Dvořáka, Horáka a Svobody – tři různé situace	42
Obrázek 7: Efektivní sazba daně poplatníků Dvořáka, Horáka a Svobody – tři různé situace	43
Obrázek 8: Efektivní sazba daně pana Kučery za zdaňovací období roku 2005	46
Obrázek 9: Efektivní sazba daně pana Kučery ve sledovaných zdaňovacích obdobích	52
Tabulka 1: Postup výpočtu DPFO	24
Tabulka 2: Vývoj standardních odpočtů za ZO roku 1993-2005 v Kč.....	25
Tabulka 3: Vývoj vybraných slev na dani za ZO roku 2006-2023 v Kč	26
Tabulka 4: Vývoj daňového zvýhodnění a maximální výše daňového bonusu za ZO roku 2005-2023 v Kč	28
Tabulka 5: Vývoj minimální mzdy od ZO roku 2015 v Kč.....	28
Tabulka 6: Vývoj horní hranice daňových pásem sazby DPFO v letech 1993-2007	31
Tabulka 7: Výpočet daně poplatníka Dvořáka v Kč.....	36
Tabulka 8: Efektivní sazba daně pana Dvořáka.....	37
Tabulka 9: Výpočet daně poplatníka Horáka v Kč.....	38
Tabulka 10: Efektivní sazba daně pana Horáka.....	39
Tabulka 11: Výpočet daně poplatníka Svobody v Kč	40
Tabulka 12: Efektivní sazba daně pana Svobody	41
Tabulka 13: Úleva na dani při využití korekčních prvků	43
Tabulka 14: Výpočet daně pana Kučery v roce 2005 v Kč	44
Tabulka 15: Výpočet daně pana Kučery ve zdaňovacím období roku 2005, 2007, 2008, 2011, 2015, 2021 a 2022 v Kč	47

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

ČR – Česká republika

DPFO – daň z příjmů fyzických osob

EHP – Evropský hospodářský prostor

EU – Evropská unie

Kč – koruna česká

mil. – milion

Sb. – Sběrka zákonů

tj. – tj.

tzv. – tak zvaný

ZD – základ daně

ZDP – zákon o daních z příjmů

ZO – zdaňovací období

ÚVOD

Daň z příjmů fyzických osob je daň, se kterou se každý z nás v životě setkal nebo setká. Je součástí příjmů státního rozpočtu, do kterého se stát snaží vybrat od poplatníků co nejvíce peněžních prostředků, aby mohl fungovat. Na druhé straně je poplatník, který chce naopak odvést na daních do státního rozpočtu peněžních prostředků co nejméně. Výši daňové povinnosti může poplatník legálně optimalizovat mimo jiné prostřednictvím zákonem definovaných korekčních prvků, které jsou součástí konstrukčních prvků daně z příjmů fyzických osob.

Cílem této práce je jednotlivé konstrukční prvky daně z příjmů fyzických osob popsat, korekční prvky obecně rozebrat, určit jejich význam v rámci základu daně, vypočtené daně a jejich vývoj a dopad na celkové inkaso daně z příjmů fyzických osob.

Teoretická část je rozdělena do tří částí. V první kapitole je seznámení s tím, co daň vlastně je, k čemu slouží a jaké má funkce. Je zde také uvedeno rozdělení jednotlivých daní a rozpočtové určení daně z příjmů fyzických osob. Ve druhé kapitole jsou jednotlivé konstrukční prvky daně z příjmů fyzických osob popsány a je proveden obecný rozbor a vývoj korekčních prvků daně z příjmů fyzických osob. Ve třetí kapitole je vysvětlen pojem inkaso daně z příjmů fyzických osob z přiznání, je zobrazen vývoj inkasa této daně a jsou zde uvedeny skutečnosti, které měly dle finanční správy pozitivní a negativní dopad na inkaso uvedené daně. Součástí třetí kapitoly je také grafické zobrazení celkové výše uplatněných vybraných korekčních prvků v přiznáních k dani z příjmů fyzických osob za zdaňovací období roku 2021.

Čtvrtá kapitola je věnována praktické části. Je proveden výpočet daně z příjmů fyzických osob fiktivních poplatníků, kterým byly na základ daně ve výši dvanáctinásobku minimální mzdy, na základ daně ve výši dvanáctinásobku průměrné mzdy, na základ daně dosahující téměř 48násobku průměrné mzdy a na vypočtenou daň aplikovány vybrané korekční prvky daně z příjmů fyzických osob. Cílem těchto výpočtů bylo rozebrat a analyzovat význam korekčních prvků právě v rámci základu daně a vypočtené daně. Dále jsou provedeny výpočty daně z příjmů fyzických osob fiktivního poplatníka, kterému se v jednotlivých letech zvyšoval základ daně stejným tempem, jako se zvyšovala průměrná mzda. Na takto zvyšující se základ daně a vypočtenou daň byly aplikovány opět vybrané korekční prvky daně z příjmů fyzických osob, jejichž výše byla platná pro aktuální zdaňovací období. Cílem výpočtů bylo zjistit vývoj dopadu korekčních prvků na výši efektivní sazby daně v aktuálním zdaňovacím období, a tím

i výši odvodu daně do státního rozpočtu, potažmo inkaso daně z příjmů fyzických osob podávajících přiznání.

1 ÚVOD DO DAŇOVÉ PROBLEMATIKY

1.1 Daň

Daň můžeme charakterizovat jako povinnou, nenávratnou, neekvivalentní a obvykle neúčelovou platbu, která je uložena zákonem. Je příjmem veřejného rozpočtu a jejím prostřednictvím jsou hrazeny veřejné statky. Zamezit komukoliv ve spotřebě veřejných statků není možné nebo je to velmi obtížné. Jako příklad lze uvést financování záchranných složek, ze kterých mají užitek všichni. Nebylo by proto spravedlivé, aby někdo daně, kterými se tyto výdaje hradí, neplatil. Mnoha lidí se však daně odvádět nechce a přispívat tím na ochranu proti přírodním katastrofám či jiným škodám, vůči kterým jsou lehkomyšní. Aby část z nás pouze nevyužívala výhod, je platba daně povinná. Vzhledem k tomu, že z právního hlediska omezuje povinnost platit daň svobodu jednotlivce, je takový postup v právním státě uložen v případě daní vždy zákonem [1]. „*Požadavek zákonné úpravy daňové povinnosti je přitom stanoven ústavním pořádkem ČR, konkrétně čl. 11 odst. 5 LZPS*“ [2, s. 24]. Nenávratnost daně znamená, že pokud člověk uhradí částku, která je stanovena zákonem, nemá právo na její vrácení. Daň se tak stane jednou z částí, kterými jsou financovány rozpočtové převody. O neúčelovosti můžeme říci, že jako součást souhrnných příjmů veřejného rozpočtu nefinancuje žádnou konkrétní věc, ale různé veřejné potřeby. Neekvivalentnost znamená, že poplatník nemá žádné právo na protihodnotu, která by korespondovala s výší jeho platby [3].

1.2 Funkce daně

Daně jsou významným prostředkem hospodářské politiky státu a mají mnoho funkcí. Jako nejdůležitější jsou funkce fiskální, alokační, redistribuční, stimulační a stabilizační. O fiskální funkci daní jsme schopni říci, že je to funkce primární, která dokáže vybrat prostředky do veřejného rozpočtu [1]. Tím, že daně umožňují získávání peněžních prostředků na financování veřejných statků, které jsou příčinou selhávání efektivnosti tržních mechanismů, plní funkci alokační [4]. Redistribuční funkce umožňuje tlumit rozdíly mezi subjekty, a to především progresivní daní [5]. „*Od bohatších nebo majetnějších se vyberou daně, které se formou transferů vyplácejí například jako sociální dávky domácnostem, které mají nižší příjmy či menší hodnotu svého majetku. Obdobným způsobem může stát využívat přerozdělovací mechanismus u podnikatelských subjektů*“ [4, s. 85]. Rychlost růstu ekonomických subjektů a ovlivnění jejich činnosti využitím daňových prostředků je záměrem funkce stimulační. Úmyslem je tyto ekonomické subjekty povzbudit nebo naopak utlumit, a to rozdílnou daňovou zátěží určitých

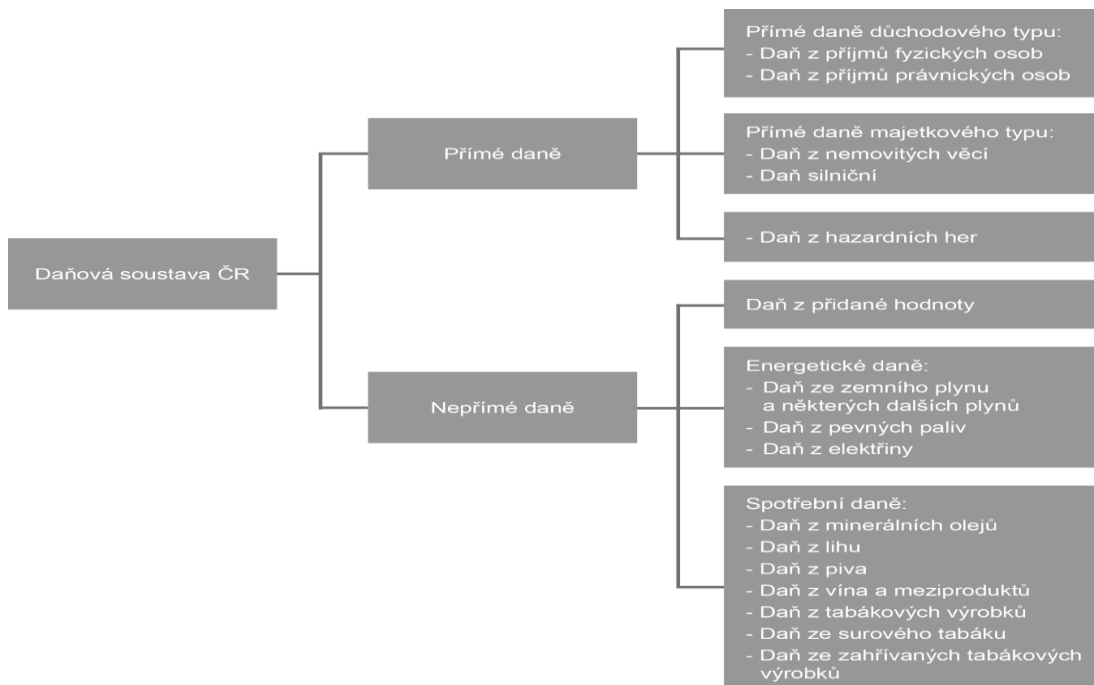
činností [2]. Stabilizační funkce přispívá ke zmírnění opakujících se výkyvů v ekonomice. V období rozkvětu vytvářejí daně rezervu na horší období tím, že odčerpávají vyšší část prostředků do veřejných rozpočtů. V období stagnace přispívají naopak k nastartování ekonomiky [1].

1.3 Daňová soustava ČR

Daňová soustava v České republice je souhrn daní, které se na jejím území vybírají. V rámci daňové soustavy můžeme rozdělit daně na přímé a nepřímé.

Přímé daně jsou takové daně, které poplatník odvádí přímo správci daně. Něco jiného jsou daně, které odvádí poplatník prostřednictvím plátce daně, který daň srazí nebo vybere, za což je odpovědný svým majetkem [7]. Používají se hojně jako regulační prostředek, protože jsou adresné a je u nich možné využít sociální elementy. Oproti nepřímým daním se neschovávají v cenách zboží, a proto jsou poplatníky více vnímány [1].

Nepřímými daněmi se tradičně nazývají daně, jejichž objektem je spotřeba [1, s. 63]. Nepřímé daně naopak zatěžují koncového spotřebitele. Daně hradí kupující jako součást ceny zboží nebo služby, ale odvádí je prodávající jako plátce. Spotřebitel většinou ani nezaznamená, že nějakou daň platí [8].

Obrázek 1: Daňová soustava ČR

Zdroj: [6]

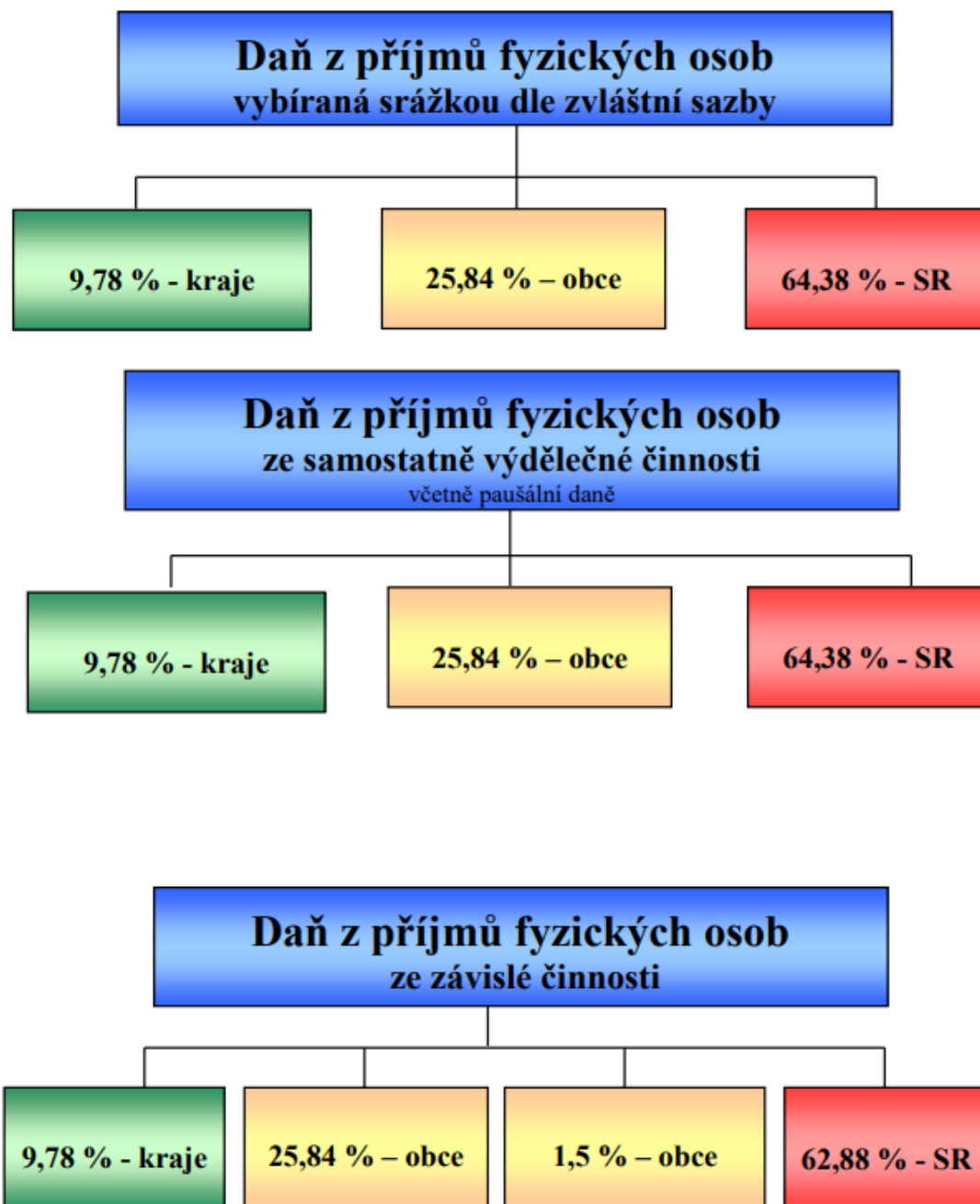
Pro správu daní je procesním předpisem zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, který upravuje základní pravidla pro jednání v rámci správy daní. Zákony, které upravují konkrétní daň, jsou zpravidla nazývány jako hmotněprávní zákony. V těchto zákonech jsou obsažena další pravidla pro správu daní. Zákony, které definují různé poplatky a jiná peněžítá plnění se většinou zahrnují do názvu daň, který je definovaný v procesním předpisu a v souvislosti s tím se zahrnují i do názvu daňový zákon [6].

1.4 Rozpočtové určení daní

Rozpočtové určení daní upravuje zákon č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům. Předmětem úpravy tohoto zákona je rozpočtové určení daně z přidané hodnoty, spotřebních daní, daní z příjmů, daně z nemovitých věcí a daně silniční. Ministerstvo financí každoročně vydává vyhlášku o procentním podílu jednotlivých obcí na částech celostátního hrubého výnosu daně z přidané hodnoty a daní z příjmů. V současné době je v platnosti vyhláška 264/2023 Sb. ze dne 24. 8. 2023, která nabyla účinnosti dne 1. 9. 2023.

Peněžní prostředky, které správce daně vybral během rozpočtového roku, a které byly o vyplacené prostředky poníženy, nazýváme celostátním hrubým výnosem daně. Částky, které byly vybrány na pokutách a částky použité na úhradu nákladů daňového řízení se nezahrnutí do celostátního hrubého výnosu daně [9].

Daň z příjmů fyzických osob, které se budu v této práci věnovat, je daní sdílenou, což znamená, že výnosy z této daně jsou děleny poměrem mezi rozpočty krajů, obcí a státní rozpočet. Podíl, jakým je výnos daní z příjmů fyzických osob dělen mezi tyto rozpočty, znázorňuje obrázek 2.

Obrázek 2: Rozpočtové určení daní z příjmů fyzických osob

Zdroj [10]

2 ZÁKLADNÍ KONSTRUKČNÍ PRVKY DANĚ Z PŘÍJMŮ

Daně mají, jako jeden z primárních ekonomických nástrojů, značný vliv na chování ekonomických subjektů a domácností, a to z hlediska zátěže daní na tyto subjekty. „*Proto je konstrukce daně tak složitá a je potřeba posuzovat všechny její prvky v jejich vzájemných souvislostech*“. V jakém rozsahu tedy bude postihovat jednotlivé subjekty, řeší základní konstrukční prvky, kterými jsou daňový subjekt, předmět daně, osvobození od daně, základ daně a období, za které se daň stanoví, odpočty od základu daně, sazba daně a slevy na dani [1, s. 13-14].

„Daň z příjmů fyzických osob je daní, se kterou se setkáváme všichni. Proto je nutné se v ní orientovat, ale její konstrukce je opravdu složitá. Jedná se o daň, od které se požaduje, aby plnila snad nejširší paletu úkolů. Daň z příjmů fyzických osob je v posledních letech předmětem politické prezentace, a tak podléhá častým změnám“ [11, s. 7].

2.1 Daňový subjekt

Daňové subjekty jsou osoby, jejichž předmět daně je vystaven dani a osoby, jejichž povinností je daň odvádět. Rozdělujeme je na poplatníky a plátce. Poplatníkem je daňový subjekt, od kterého je daň vybrána, a který je vybíranou daní zatížen. Poplatníkovi snižujeme výběrem daní zdroje, kterými může disponovat. Jako plátce označujeme daňový subjekt, jehož povinností je uhradit do veřejného rozpočtu daň, kterou vybral od jiných subjektů nebo srazil jiným poplatníkům, za což je odpovědný svým majetkem [1].

V § 2 odst. 1 ZDP jsou definováni pro účely daně z příjmů fyzických osob daňoví rezidenti a daňoví nerezidenti ČR. Jestliže mají poplatníci bydliště nebo se obvykle zdržují na území ČR, jsou daňovými rezidenty a mají v ČR neomezenou daňovou povinnost, která se vztahuje jak na příjmy ze zdrojů na území ČR, tak i na příjmy ze zdrojů v zahraničí. Jako bydliště chápeme místo v ČR, kde má poplatník stálý byt s úmyslem se v něm trvale zdržovat. Poplatníci, kteří v ČR pobývají alespoň 183 dnů v příslušném kalendářním roce, buď souvisle nebo v několika obdobích jsou ti, kteří se na území obvykle zdržují. Každý započatý den pobytu se do této doby započítává. Jestliže poplatníci nemají v ČR bydliště nebo se zde obvykle nezdržují, anebo to o nich definují mezinárodní smlouvy, jsou daňovými nerezidenty, kteří mají daňovou povinnost, která se vztahuje pouze na příjmy ze zdrojů na území ČR [12].

2.2 Předmět daně

„Dani z příjmů fyzických osob podléhají veškeré příjmy fyzických osob s výjimkou příjmů, které nejsou jejím předmětem. Jde nejen o příjmy peněžní, ale také nepeněžní“ [1, s. 163].

V případě peněžního příjmu je jeho vyčíslení dáno hodnotou obdržených peněžních prostředků, zatímco v případě nepeněžního příjmu je třeba vyčíslit jeho hodnotu oceněním, které se provádí za použití zvláštního oceňovacího předpisu upravujícího oceňování majetku [12].

Každý z níže uvedených příjmů má specifický postup při uplatňování výdajů, proto je správné rozlišení druhu příjmů určitou komplikací pro fyzické osoby. Jednotlivé druhy příjmů tvoří dílčí základ daně a jejich součet pak tvoří základ daně, ze kterého se počítá vlastní daň z příjmů [13].

Předmětem daně z příjmů fyzických osob jsou:

- příjmy ze závislé činnosti (§ 6 ZDP),
- příjmy ze samostatné činnosti (§ 7 ZDP),
- příjmy z kapitálového majetku (§ 8 ZDP),
- příjmy z nájmu (§ 9 ZDP),
- ostatní příjmy (§ 10 ZDP) [14].

Podle § 6 ZDP patří do příjmů ze závislé činnosti plnění ve formě příjmu ze současného nebo předešlého pracovněprávního poměru, služebního nebo členského poměru a obdobného poměru, v nichž poplatník při výkonu práce pro plátce příjmu je povinen dbát příkazů plátce, příjmy za práci člena družstva, společníka společnosti s ručením omezeným, komanditisty komanditní společnosti a odměny člena orgánu právnické osoby a likvidátora [15]. Fyzickým osobám, které mají příjmy ze závislé říkáme zaměstnanci. Těm, kteří za zaměstnance plní povinnosti vůči státu, říkáme zaměstnavatelé.

Podle § 7 ZDP jsou příjmem ze samostatné činnosti příjmy ze zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství, ze živnostenského podnikání, z jiného podnikání, ke kterému je potřeba oprávnění k podnikání a podíl společníka veřejné obchodní společnosti a komplementáře komanditní společnosti na zisku, je příjmem ze samostatné činnosti. Příjem z užití nebo poskytnutí práv z průmyslového vlastnictví, autorských práv, příjem z nájmu majetku zařazeného v obchodním majetku a příjem z výkonu nezávislého povolání je také příjmem ze samostatné činnosti [15]. Poplatník může příjmy ze samostatné činnosti snížit o výdaje na jejich dosažení, zajištění a udržení. Daňové výdaje lze uplatnit několika způsoby.

Podnikatel si může vybrat, které z nich zvolí. Má možnost si zvolit uplatnění skutečně vynaložených výdajů, kdy vede daňovou evidenci nebo účetnictví. V mnoha oblastech jsou však skutečně vynaložené výdaje nižší, než výdaje procentem z příjmů, proto je na poplatníkovi, jaké výdaje si vybere k uplatnění [13].

Příjmy z držby finančního majetku jsou příjmy z kapitálového majetku. Kapitálové příjmy mezi příjmy z kapitálového majetku nepatří [1]. Protože bývají tyto příjmy zdaněny srážkovou daní při jejich výplatě, poplatníci zpravidla žádným způsobem neřeší jejich zdanění. Příjmy z úroků z poskytnutých zápůjček, úroků z prodlení a poplatku z prodlení však poplatník v daňovém přiznání musí uvést jako příjmy z kapitálového majetku. Jestliže má uvedené příjmy osoba, která podniká, uvádí je do příjmů z kapitálového majetku, nikoliv do příjmů ze samostatné činnosti. Výdaje k příjmům z kapitálového majetku není možné vykazovat [13].

Příjmy z nájmu nemovitých věcí a bytů a nájmu movitých věcí je možné zahrnout do příjmů z nájmu. Do ostatních příjmů se zahrnuje nahodilý nájem, do příjmů z podnikání se zahrnují příjmy z nájmu majetku vloženého do podnikání [12]. Pronajímání nemovitostí není podnikání. V případě, že jsou spolu s pronájmem poskytovány i různé služby, které povahu podnikání mají, pak se poskytované služby za podnikání považují [13]. K příjmům z nájmu lze dle § 9 ZDP uplatnit výdaje v prokazatelné výši nebo ve výši 30 % z příjmů, nejvýše však 600 000 Kč.

Obvyklými ostatní příjmy jsou příjmy z nahodilých činností nebo z nahodilému nájmu movitých věcí, příjmy ze zemědělské produkce a lesního hospodářství, nevykonávané osobu, která podniká. Dále sem patří příjmy z prodeje vlastní nemovité věci, movité věci, cenného papíru, příjmy z převodu podílu na společnosti s ručením omezeným nebo z převodu práv a povinností člena k družstvu [13]. Ostatní příjmy lze ponížít o výdaje v prokazatelně vynaložené výši, které jsou nezbytné k dosažení příjmů. O paušální výdaje není možné ostatní příjmy ponížít, ale je zde výjimka u příjmů ze zemědělské produkce a lesního a vodního hospodářství. Výdaje však lze uplatnit pouze do výše jednoho druhu příjmu [1].

Příjmy, které předmětem daně z příjmů fyzických osob nejsou, definuje § 3 odst. 4 ZDP. Jsou jimi například:

- obdržené příjmy z převodu majetku mezi blízkými osobami, a to ve spojitosti s předčasným ukončením výkonu podnikatelské zemědělské činnosti v případě, že blízká osoba bude v zemědělské činnosti jako podnikající osoba pokračovat nejméně do

konce třetího zdaňovacího období, které následuje po ukončení výkonu podnikatelské zemědělské činnosti,

- úvěry a zápůjčky, se dvěma výjimkami,
- příjmy, které plynou z vypořádání nebo z rozšíření společného jmění manželů,
- příjmy z vypořádání spoluvlastnictví rozdělením věci podle spoluvlastnických podílů,
- příjmy osoby, která pracuje za výpomoc v domácnosti, pokud jde o příjem k obstarání primárních potřeb, kulturních nebo vzdělávacích,
- částky, o které přesáhly limit regulačních poplatků a doplatků na léky nebo potraviny podle zvláštních předpisů, které hradí zdravotní pojišťovna [15].

2.3 Základ daně a období, za které se daň stanoví

Podle § 5 ZDP je základem daně částka, o kterou příjmy plynoucí poplatníkovi ve zdaňovacím období přesahují výdaje prokazatelně vynaložené na jejich dosažení, zajištění a udržení. U poplatníka, kterému plynou ve zdaňovacím období souběžně dva nebo více druhů příjmů uvedených v § 6 až § 10 ZDP, je základem daně součet dílčích základů daně zjištěných podle jednotlivých druhů příjmů. V případě, že přesáhnou výdaje příjmy uvedené v § 7 a § 9 ZDP, je rozdíl ztrátou. O daňovou ztrátu lze snížit součet dílčích základů daně ze samostatné činnosti, z kapitálového majetku, z nájmu a z ostatních příjmů. Příjmy, které jsou osvobozené od daně a příjmy, ze kterých se podle zákona vybírá daň zvláštní sazbou daně, se do základu daně nezahrnují [16].

Období, za které se daň stanoví, je zdaňovací období. Je to časový úsek, za který se zjišťuje základ daně za účelem výpočtu daňové povinnosti. Pro fyzické osoby je dle § 16b ZDP zdaňovacím obdobím kalendářní rok [17].

2.4 Korekční prvky daně z příjmů

Korekční prvky představují možnost, jak ovlivnit vyměření daně prostřednictvím v daňové konstrukci použitého systému osvobození od daně, daňových úlev, slev, ale také zvýšení daně. Korekční prvky mohou být uplatněny v souladu s danou úpravou daně jednak přímo ze zákona a jednak na základě individuálního správního aktu správce daně [2, s. 35-36].

2.4.1 Osvobození od daně

Osvobození od daně je vymezená část základu daně, ze které se daň nevybírání. Do základu daně nemusí daňový subjekt tuto část uvést, ale také k ní nemůže uplatnit položky, které se k ní vztahují, a o které by bylo možno základ daně snížit [1]. Jestliže však daňový subjekt získá od daně osvobozený příjem vyšší než je 5 mil. Kč, a to buď jako peněžní příjem formou prodeje nebo nepeněžní příjem formou dědictví, podléhají tyto osvobozené příjmy oznamovací povinnosti [13].

Osvobození od daně z příjmů fyzických osob upravuje § 4, § 4a, § 6 odst. 9 a § 10 odst. 3 ZDP. Tento institut prošel nejen v návaznosti na rekodifikace soukromého práva k 1. 1. 2014 zásadní a podrobnou novelizací. Jednotlivá osvobození jsou buď zcela nově formulována, nově zaváděna či věcně upravena [3].

Jako důvod pro osvobození od daně je možná ekonomická efektivita, kdy by byly nevhodné náklady na jejich správu. Analogicky jsou od daně osvobozeny velmi nízké daňové základy. Důvodem může být i ochrana veřejného statku, posílení některých činností, jednotlivců či uznávané morální měřítko, které je uplatněné aplikací právních předpisů [17].

2.4.2 Nezdánitelná část základu daně

Při splnění zákonem stanovených podmínek, definovaných v § 15 ZDP, si může poplatník každoročně snížit základ daně o nezdanitelné části základu daně, kterými jsou poskytnutá bezúplatná plnění, úroky z úvěru na bytové potřeby, pojistné na spoření na penzi, pojistné na soukromé životní pojištění, uhrazené odborové členské příspěvky a úhrady za zkoušky ověřující výsledky dalšího vzdělávání.

Na základě zákonného ustanovení jsou nezdanitelné části základu daně vyjmutím ze základu daně vyřazeny ze zdanění. Jsou vyloučeny jako výdaje, jako příjmy ze základu daně vyloučeny nejsou. Přestože se nejedná o výdaje na dosažení, zajištění a udržení příjmů, zákon je umožňuje nezdaňovat a ze základu daně je vyjmout [17].

Poplatník, který má vyšší příjem, má i větší možnost volby a více prostoru k nasměrování své spotřeby, aby mohl uplatnit nezdanitelných částí základu daně. Možnost volby naopak nemá poplatník, který stěží uspokojí svoje základní potřeby, protože tak vysoký příjem nemá. Lze tedy uvažovat o tom, že nezdanitelné části základu daně působí regresivně, což je nechtěné u poplatníků daně z příjmů fyzických osob. Důvodem je skutečnost, že DPFO patří

v ekonomice k nejpodstatnějšímu přerozdělovacímu kanálu. Nezdanitelné části základu daně jsou proto limitovány a jsou uznány jen pokud je poplatník uhradil [1].

V zákoně je uvedeno, že nezdanitelné části základu daně mohou základ daně snižovat, na daňové ztrátě se však podílet nemohou. Nezdanitelnou část základu daně nelze daňově uplatnit ze základu daně v případě, že základ daně nevznikne [17].

Poplatník může uplatnit snížení o nezdanitelné části základu daně v rámci daňového přiznání k dani z příjmů fyzických osob nebo v rámci ročního zúčtování závislé činnosti u svého zaměstnavatele, ale jen v případě, že nemá povinnost podat daňové přiznání [12].

Rezident členského státu EU nebo státu, který tvoří EHP, jehož úhrn všech jeho příjmů ze zdrojů na území ČR činí 90 %, může nezdanitelné části základu daně odečíst [16].

2.4.3 Daňová ztráta

V případě, že výdaje přesáhnou příjmy v dílčích základech daně u příjmů ze samostatné činnosti a příjmů z nájmu, je rozdíl ztrátou. Souhrn dílčích základů daně zjištěných podle individuálních druhů příjmů uvedených v § 7 až § 10 ZDP se sníží o ztrátu upravenou podle § 23 ZDP [12]. Daňovou ztrátu je možné odečíst v následujících pěti zdaňovacích obdobích. Je možné ji odečíst od úhrnu jednotlivých základů daně, s výjimkou dílčího základu daně z příjmů ze závislé činnosti. Na základě krátkodobých daňových opatření lze daňovou ztrátu, která byla vyměřena za zdaňovací období roku 2020 a 2021, možné uplatnit zpětně za dvě předchozí zdaňovací období [18].

2.4.4 Slevy na dani

Sleva na dani je obligatorní daňový prvek. Obecně jde o nominální částku nebo procentem vyjádřenou část daně, určené zákonem, o něž poplatník svoji daňovou povinnost snižuje, tedy zmenšuje již vypočtenou daň, a to ex lege. Sleva na dani je sleva na vlastní daňové povinnosti poplatníka – fyzické i právnické osoby; nejde o snížení (slevu, odpočet apod.) daňového základu, nýbrž o zmenšení konkrétní daňové povinnosti, vlastní daně [17, s. 456].

Souhrnné slevy na dani lze uplatnit pouze do výše vypočtené daně. Do minusu se tak není možné dostat [4].

Jestliže poplatník zaměstnává osoby se zdravotním postižením, může využít slevu na dani definovanou v § 35 ZDP ve výši:

- 18 000 Kč za každého zaměstnance, s výjimkou zaměstnance s těžším zdravotním postižením,
- 60 000 Kč za každého zaměstnance s těžším zdravotním postižením,

a poměrnou část z těchto částek, pokud je výsledkem průměrného ročního přepočteného počtu těchto zaměstnanců podle § 35 odstavce 2 ZDP desetinné číslo.

Podle § 35a a § 35b ZDP může poplatník uplatnit slevu na dani v podobě investiční pobídky, jestliže mu byl podle zákona č. 72/2000 Sb., o investičních pobídkách poskytnut příslib investiční pobídky. Poplatník však musí splnit podmínky, vymezené v zákoně o investičních pobídkách a v ZDP.

Novou slevou, definovanou v § 35 odst. 4 ZDP, která platí od zdaňovacího období roku 2022, je sleva za zastavenou exekuci. Výše této slevy souhlasí s výší náhrady, přiznanou oprávněnému exekutorem při zastavení exekuce pohledávky v daném zdaňovacím období nebo v období, za které se podává daňové přiznání, která není vyšší než 1500 Kč bez příslušenství a splňuje další zákonné podmínky.

Slevami na dani, které jsou definovány v § 35ba ZDP, jsou slevy na dani pro poplatníky daně z příjmů fyzických osob. Jsou zde vymezeny:

- základní sleva na poplatníka,
- sleva na manžela nebo manželku, který žije s poplatníkem ve společně hospodařící domácnosti a jeho příjem není ve zdaňovacím období vyšší než 68 000 Kč,
- základní sleva na invaliditu, jestliže má poplatník přiznán invalidní důchod pro invaliditu prvního nebo druhého stupně,
- rozšířená sleva na invaliditu, jestliže má poplatník přiznán invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně,
- sleva na držitele průkazu ZTP/P,
- sleva na studenta po dobu soustavné přípravy na budoucí povolání studiem, a to až do dovršení věku 26 let nebo po dobu prezenční formy doktorandského studia, a to až do dovršení věku 28 let.

V ustanovení § 35bb je dále vymezena sleva za umístění dítěte a do roku 2022 byla v § 35bc ZDP definována sleva na evidenci tržeb.

Základní slevu na poplatníka a slevu na studenta si může uplatnit i daňový nerezident. Ostatní slevy na dani podle § 35ba ZDP může uplatnit pouze poplatník, který je rezidentem členského státu EU nebo státu, který tvoří EHP a úhrn všech jeho příjmů ze zdrojů na území ČR činí 90 % všech jeho příjmů [16].

2.4.5 Daňové zvýhodnění na vyživované dítě

Pokud jsou splněny zákonem stanovené podmínky, je možné pokládat za druh slevy na dani i daňové zvýhodnění na vyživované dítě za druh slevy. Daňové zvýhodnění na dítě se aplikuje tak, že se od vypočtené daně poplatníka odečte daňové zvýhodnění ve stanovené výši. Snížení vypočtené daně o stanovenou částku daňového zvýhodnění je tak daňovou úlevou. Na vyplacení daňového bonusu má nárok poplatník v případě, že výše daňového zvýhodnění převyšuje vypočtenou daň [17].

O daňovém bonusu můžeme říci, že je to jakási záporná daň, která přijde poplatníkovi vyplatit. Aby byl poplatníkovi daňový bonus přiznán, musí mít ve zdaňovacím období příjem z podnikatelské činnosti nebo ze závislé činnosti ve výši šestinásobku minimální mzdy. Příjmy, ze kterých je daň vybírána srážkou podle zvláštní sazby a osvobozené příjmy se do těchto příjmů nezapočítávají [13].

Podle výše vypočtené daňové povinnosti může poplatník daňové zvýhodnění na vyživované dítě, které s ním žije ve společně hospodařící domácnosti uskutečnit buď jako slevu na dani, daňový bonus, či jako kombinaci slevy na dani a daňového bonusu [16].

2.4.6 Sazba daně a výpočet daně

Podíl daně, připadající na daňový základ je sazba daně. Zákon č. 609/2020 Sb. novelizoval § 16 ZDP, dle kterého je stanovena sazba daně a výpočet základu daně. Ustanovení § 16 ZDP vymezuje dvě sazby daně z příjmů fyzických osob, které činí pro část základu daně do 48násobku průměrné mzdy 15 % a pro část základu daně přesahujícího 48násobek průměrné mzdy 23 % [16].

Pro účely výpočtu DPFO činí 48násobek průměrné mzdy pro rok 2023 částku 1 935 552 Kč [19].

Tabulka 1: Postup výpočtu DPFO

základ daně (celkový základ daně)
- nezdanitelná část základu daně/položky odčitatelné od základu daně
základ daně snížené o nezdanitelné a odčitatelné položky
x sazba daně
daň
- sleva na dani
daň po slevách
- daňové zvýhodnění
daň po slevách a zvýhodnění nebo daňový bonus
- zaplacené zálohy
doplatek nebo přeplatek daně

Zdroj: Zpracováno dle [4]

2.5 Vývoj vybraných korekčních prvků

V letech 1991-1993 došlo ke změně ve zdanění osobních důchodů. Cílem této reformy bylo vytvoření daňového systému, který by korespondoval s tržním prostředím a novým uspořádáním společnosti po roce 1989. Šlo o úplně podstatnou daňovou reformu, jejímž principem bylo oddělení sociálního pojištění od daní z příjmů a přiblížení se k daňovému systému běžnému v evropských zemích, sjednocení zdanění veškerých forem podnikání, jako reakce na „chorobný úkaz“ struktury veřejných příjmů postkomunistického Československa a posílení postavení daně z příjmů fyzických osob a vertikální daňové spravedlnosti. K obnovení standardního daňového systému, které bylo rozvrženo do tří překrývajících se fází, došlo v letech 1990-1993. Prvním stádiem bylo přizpůsobení platných právních předpisů k měnícímu se hospodářskému prostředí země, druhým stádiem bylo přijetí úplně nových daňových zákonů a třetím stádiem bylo samotné zahájení od počátku roku 1993. Vzhledem k tomu, že se změna daňového systému chystala ve velmi krátkém časovém úseku, bylo třeba do něj zařadit již přijaté předpisy tak, aby co nejvíce vyhovovaly praxi. Zákon. o daních z příjmů prošel v posledním roce reformy mnoha novelami, a proto byla jeho podoba schválena pro zdaňovací období roku 1993 až v závěru tohoto roku [18].

2.5.1 Vývoj standardních odpočtů

Základ daně z příjmů fyzických osob se snižuje o mnoho odpočtů, a proto je jeho úprava celkem složitá. Až do roku 2005 byly používány dva druhy odpočtů, standardní a nestandardní. Standardní odpočty byly nahrazeny od roku 2006 slevami na dani. Mezi nestandardní odpočty

jsou zahrnuty úroky z úvěru na bytové potřeby, bezúplatná plnění na veřejně prospěšné účely, příspěvky na penzijní připojištění, penzijní pojištění nebo doplňkové penzijní spoření, pojistné na soukromé životní pojištění, zaplacené členské příspěvky člena odborové organizace, úhrada za zkoušky ověřující výsledky dalšího vzdělávání a daňová ztráta [1]. Vývoj standardních odpočtů v letech 1993-2005 je znázorněn v tabulce 2.

Tabulka 2: Vývoj standardních odpočtů za ZO roku 1993-2005 v Kč

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999-2000	2001-2003	2004-2005
na poplatníka	20 400	21 600	24 000	26 400	28 800	32 040	34 920	38 040	38 040
na vyživované dítě	9 000	10 800	12 000	13 200	14 400	18 000	21 600	23 520	-
na manželku	12 000	12 000	12 000	12 000	16 800	18 240	19 884	21 720	21 720
částečný invalidní důchod	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000	6 540	7 140	7 140
plný invalidní důchod	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000	13 080	14 280	14 280
držitel průkazky ZTP/P	36 000	36 000	36 000	36 000	42 000	42 000	45 780	50 040	50 040
na studenta	0	6 000	6 000	6 000	9 600	9 600	10 464	11 400	11 400

Zdroj: Zpracováno podle [18]

Slevy na dani

Spolu se vstupem ČR do EU bylo nezbytné implementovat komunitární právo. Tuto realizaci je možné považovat jako příklad daňové reformy vyvolané externím prostředím. Změny ve zdanění, které proběhly v letech 2005 a 2006 se týkaly výlučně daně z příjmů fyzických osob, a proto je sporné, zda je možné je pokládat za reformu daní. Její úloha spočívala ve zvýšení progresivity daně z příjmů fyzických osob. Jednalo se o dvouetapový přechod, který znamenal zavedení daňového bonusu na dítě a záměnu nezdanitelných částí základu daně slevami na dani [18]. Záměna nezdanitelných částí základu daně slevami na dani byla provedena zákonem č. 545/2005 Sb. a tyto slevy byly definovány v § 35ba ZDP [20].

Zákonem č. 261/2007 Sb. byly od roku 2008 navýšeny slevy dle § 35ba ZDP. Nově bylo také umožněno uplatnit základní slevu na poplatníka poživatelům starobního důchodu [21]. Cílem

zvýšení slev na dani bylo nahrazení újmy, která by poplatníkům s nízkými příjmy plynula. Nízkopříjmoví poplatníci uplatňovali zdanění ve stávající sazbě 12 %, avšak novelou zákona došlo zároveň ke sjednocení sazby na úroveň 15 %. K výraznějšímu zvýšení, než u základní slevy na poplatníka, došlo u zvýšení slevy na dani na druhého z manželů, která měla nahradit upuštění od společného zdanění manželů v případě, že druhý z manželů nemá příjmy, protože se stará o děti. Byly zvýšeny slevy na částečný a plný invalidní důchod, na držitele průkazky ZTP/P a na studenta [22].

S přijetím zákona č. 346/2010 Sb., si mohli poplatníci daně z příjmů fyzických osob uplatnit ve zdaňovacím období roku 2011 základní slevu na poplatníka pouze ve výši 23 640 Kč [23]. Důvodem zavedení snížení o 1 200 Kč ročně bylo pokrytí nákladů opakujících se povodňových škod [24].

Důležitou změnou v uplatňování základní slevy na poplatníka bylo s účinností od 1. 1. 2013 její zrušení pro poplatníka, který pobíral k 1. lednu zdaňovacího období starobní důchod z důchodového pojištění. K této změně došlo ve spojitosti s přijetím zákona č. 500/2012 Sb. [25]. Ústavní soud však vyhověl skupině senátorů a právní úpravu, která nedovolovala slevu ve výši 24 840 Kč pracujícím důchodcům uplatňovat, Nálezem sp. zn. Pl. ÚS 31/13 ze dne 10. 7. 2014 zrušil [27].

Pro rok 2021 byla zákonem č. 609/2020 Sb. zvýšena základní sleva na poplatníka z dosavadních 24 840 Kč na částku 27 840 Kč a pro rok 2022 na částku 30 840 Kč [28]. Výše slev na dani, platné v jednotlivých zdaňovacích obdobích, jsou uvedeny v tabulce 3.

Tabulka 3: Vývoj vybraných slev na dani za ZO roku 2006-2023 v Kč

	2006-2007	2008-2010	2011	2012-2020	2021	2022-2023
na poplatníka	7 200	24 840	23 640	24 840	27 840	30 840
na manželku	4 200	24 840	24 840	24 840	24 840	24 840
částečný invalidní důchod	1 500	2 520	2 520	2 520	2 520	2 520
plný invalidní důchod	3 000	5 040	5 040	5 040	5 040	5 040
držitel průkazky ZTP/P	9 600	16 140	16 140	16 140	16 140	16 140
na studenta	2 400	4 020	4 020	4 020	4 020	4 020

Zdroj: Vlastní zpracování podle [16]

Daňové zvýhodnění na vyživované dítě

Daňovou úlevu na vyživované dítě bylo možné od roku 1993 do roku 2004 odečíst od základu daně jako nezdanitelnou část základu. Její výše byla vymezena v § 15 odst. 1 písm. b) ZDP a byla každoročně navyšována tak, jak je uvedeno v tabulce 2. Do zdaňovacího období roku 1994 byla hodnota nezdanitelné části základu daně na vyživované dítě limitována počtem čtyř dětí.

Od roku 2005 byla pro poplatníky daně z příjmů fyzických osob nahrazena odčitatelná položka na dítě daňovým zvýhodněním. Toto nahrazení mělo vést ke spravedlivější pomoci rodinám s dětmi a k odstranění vyšší podpory vysokopříjmových rodin. Tím mělo dojít k posílení sociálního státu a společenské solidarity a ke snížení daně poplatníků, zdaňovaných nejnižší sazbou daně [29].

Aby si mohl poplatník uplatnit daňové zvýhodnění na vyživované dítě, musí jít o nezletilé nebo zletilé dítě do 26 let věku, které se soustavně připravuje na budoucí povolání a žije s poplatníkem v jedné společně hospodařící domácnosti. V jednom zdaňovacím období si však nesmí uplatňovat daňové zvýhodnění na jedno dítě více poplatníků. Podmínkou pro uplatnění daňového zvýhodnění je mít hrubý příjem podle § 6 a § 7 ZDP alespoň ve výši šestinásobku minimální mzdy [1].

Příslušné novely ZDP postupně zvyšovaly výši daňového zvýhodnění a od roku 2015 došlo k jeho odstupňování podle počtu dětí. Jeho vývoj je uveden v tabulce 4. Zákon o daních z příjmů v § 35c přesně definoval roční výši daňového zvýhodnění na jedno dítě, na druhé dítě a na třetí a každé další dítě. Pokud je výsledkem rozdílu daňového zvýhodnění a slevy na dani daňový bonus, činí jeho minimální výše částku 100 Kč. Výše daňového bonusu byla omezena maximální výší do roku 2020 tak, jak je uvedeno v tabulce 4.

Tabulka 4: Vývoj daňového zvýhodnění a maximální výše daňového bonusu za ZO roku 2005-2023 v Kč

	na jedno dítě	na druhé dítě	na třetí a každé další dítě	Maximální výše daňového bonusu
2005-2007	6 000	6 000	6 000	30 000
2008-2009	10 680	10 680	10 680	52 200
2010-2011	11 604	11 604	11 604	
2012-2014	13 404	13 404	13 404	
2015	13 404	15 804	17 004	60 300
2016	13 404	17 004	20 604	
2017-2018	13 404	19 404	24 204	
2019-2020	15 204	19 404	24 204	
2021-2023	15 204	22 320	27 840	
				-

Zdroj: Vlastní zpracování podle [16]

Sleva za umístění dítěte

Sleva za umístění dítěte do předškolního zařízení je slevou na dani, kterou je možné od roku 2015 uplatnit. Podmínkou pro její uplatnění je sdílení společně hospodařící domácnosti poplatníka a vyživovaným dítětem. Výše slevy je stanovována ve výši vynaložených výdajů za umístění dítěte v předškolním zařízení a lze ji uplatnit maximálně do výše minimální mzdy pro daný rok [1].

Tabulka 5: Vývoj minimální mzdy od ZO roku 2015 v Kč

ZO	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
výše slevy	9 200	9 900	11 000	12 200	13 350	11 600	15 200	16 200	17 300

Vlastní zpracování podle [30]

2.5.2 Vývoj nestandardních odpočtů

Dary – bezúplatná plnění

Fyzické osobě je umožněno odečíst od základu daně hodnotu darů, které poskytla zejména neziskovým organizacím na financování veřejně prospěšných účelů, které jsou uznány jako veřejně prospěšné a jsou jmenovitě vymezeny v zákoně o daních z příjmů [1]. Podle 15 ZDP lze odečíst hodnotu darů, jestliže úhrnná hodnota darů přesáhne ve zdaňovacím období 2 % ze základu daně anebo činí přinejmenším 1 000 Kč. V úhrnu si mohl poplatník odečíst ve

zdaňovacích obdobích roku 1993-2014 ze základu daně nejvýše 10 % a ve zdaňovacích obdobích roku 2015-2023 nejvýše 15 %. Výjimkou bylo zdaňovací období roku 2020 a 2021, kdy si poplatník mohl v úhrnu odečíst nejvýše 30 % základu daně [16]. Od zdaňovacího období roku 1997 je zákonem č. 316/1996 Sb. umožněno odečíst bezpříspěvkovým dárcům krve hodnotu 2 000 Kč za jeden odběr krve [31]. S účinností od 1. 9. 2017 byla zákonem č. 254/2017 Sb. zvýšena hodnota krve na částku 3 000 Kč za jeden odběr [32]. Další výhoda, která se týkala darů, byla vymezena s účinností od 1. 4. 2013 zákonem č. 44/2013 Sb. [33]. Dle tohoto zákona byla oceněna hodnota odběru orgánu od žijícího dárce, kterou si může poplatník odečíst, částku 20 000 Kč. Možnost odpočtu hodnoty daru od základu daně je v ZDP již od jeho účinnosti, tj. od 1. 1. 1993.

Úroky z úvěru

Poplatník si může odečíst od základu daně částku, která odpovídá ve zdaňovacím období zaplaceným úrokům z úvěru ze stavebního spoření a z hypotečního úvěru poskytnutého bankou a použitého poplatníkem na bytové potřeby. Od zdaňovacího období roku 2021 došlo ke snížení limitu výše úroků ze všech úvěrů, které lze v rámci společně hospodařící domácnosti odečíst na 150 000 Kč. V případě, že byly úroky placeny pouze část roku, pak nemůže uplatňovaná částka překročit jednu dvanáctinu maximální roční částky za každý měsíc, kdy byly úroky placeny [12]. Úroky je možné odečíst od zdaňovacího období roku 1998, na základě zákona č. 168/1998 Sb. [34]. Maximální výše, kterou bylo možné od základu daně odečíst, činila za zdaňovací období roku 1998-2020 částku 300 000 Kč.

Penzijní připojištění

Od základu daně si může poplatník odečíst příspěvek, který zaplatil na penzijní připojištění, na penzijní a doplňkové penzijní spoření v celkovém úhrnu nejvýše 24 000 Kč [12]. Jestliže poplatník nesplní smluvní podmínky, nárok na uplatnění odpočtu nezdanitelné části základu daně zaniká a částky, o které poplatník v uplynulých deseti letech snížil základ daně, jsou příjmem podle § 10 ZDP ve zdaňovacím období, ve kterém k tomuto zániku došlo [18]. Odečet zaplacených příspěvků na penzijní připojištění definoval zákon č. 170/1999 Sb., který nabyl účinnosti dne 1. 1. 2000 [35]. Výše příspěvků, které bylo možno odečíst v letech 2000-2015 činila částku 12 000 Kč.

Životní pojištění

Na základě smlouvy uzavřené mezi poplatníkem a pojišťovnou, může poplatník odečíst od základu daně zaplacené pojistné na soukromé životní pojištění. V úhrnu lze za zdaňovací období odečíst maximální částku 24 000 Kč, a to i když má poplatník uzavřeno více smluv s více pojišťovnami [12]. Jestliže poplatník poruší smluvní podmínky, zaniká nárok na nezdanitelnou část základu daně a příjmem podle § 10 ZDP jsou ve zdaňovacím období, ve kterém k této skutečnosti došlo částky, o které byl poplatníkovi v uplynulých 10 letech snížen základ daně [18]. Odpočet příspěvků na životní pojištění umožnil zákon č. 492/2000 Sb., který nabyl účinnosti 1.1.2001 [36]. Pro ZO roku 2001-2015 byla stanovena částka pro odpočet nezdanitelné části základu daně ve výši 12 000 Kč.

Odborové příspěvky

Člen odborové organizace může odečíst od základu daně členské příspěvky zaplacené odborové organizaci. Od základu daně lze odečíst až 1,5 % zdanitelných příjmů podle § 6 ZDP, maximálně však do výše 3 000 Kč [18]. Tuto nezdanitelnou část lze odečíst od 1. 1. 2004.

Úhrada za zkoušky

V souladu s ustanovením zákona č. 179/2006 Sb., který nabyl účinnosti od 1. 8. 2007, si může poplatník od základu daně odečíst ve zdaňovacím období úhrady za zkoušky ověřující výsledky dalšího vzdělávání. Odpočet lze uplatnit v případě, že zkoušky neuhradil zaměstnavatel ani nebyly uplatněny jako výdaj podle § 24 ZDP poplatníka s příjmy podle § 7 ZDP. Nejvýše lze odečíst 10 000 Kč. Částku ve výši 13 000 Kč si může uplatnit poplatník se zdravotním postižením a částku 15 000 Kč si může uplatnit poplatník s těžším zdravotním postižením [14]. Výše odpočtu za úhrady za zkoušky se za ZO roku 2007-2023 nezměnila.

2.5.3 Vývoj sazby daně

Sazba daně z příjmů fyzických osob byla v ČR po dlouhou dobu procentní progresivně klouzavá, což znamená, že se základ daně rozložil na jednotlivé části, které byly zdaněny procentní sazbou, příslušnou pro každé pásmo [2]. Toto zdanění bylo použito v letech 1993-2007 [18]. Od roku 2008 byla spolu se zavedením lineární sazby daně ve výši 15 % zavedena tzv. superhrubá mzda, což znamenalo zvýšení hrubé mzdy o pojistné hrazené zaměstnavatelem. V roce 2013 došlo k zavedení solidárního zvýšení daně o 7 % [4], které postihovalo příjmy ze závislé činnosti a příjmy ze samostatné činnosti. Solidární zvýšení daně bylo od roku 2021 nahrazeno druhým pásmem nominální sazby daně [18].

Tabulka 6: Vývoj horní hranice daňových pásem sazby DPFO v letech 1993-2007

	12 %	15 %	19 %	20 %	25 %	32 %	40 %
1993	-	60 000	-	120 000	180 000	540 000	-
1995	-	60 000	-	120 000	180 000	540 000	1 080 000
1996	-	84 000	-	144 000	204 000	564 000	-
1997	-	84 000	-	168 000	252 000	756 000	-
1998	-	91 440	-	183 000	274 200	822 600	-
1999	-	102 000	-	204 000	312 000	1 080 000	-
2000	-	102 000	-	204 000	312 000	-	-
2001	-	109 200	-	218 400	331 200	-	-
2006	121 200	-	218 400		331 200	-	-
2007	121 200	-	218 400		331 200	-	-

Zdroj: Zpracováno dle [18]

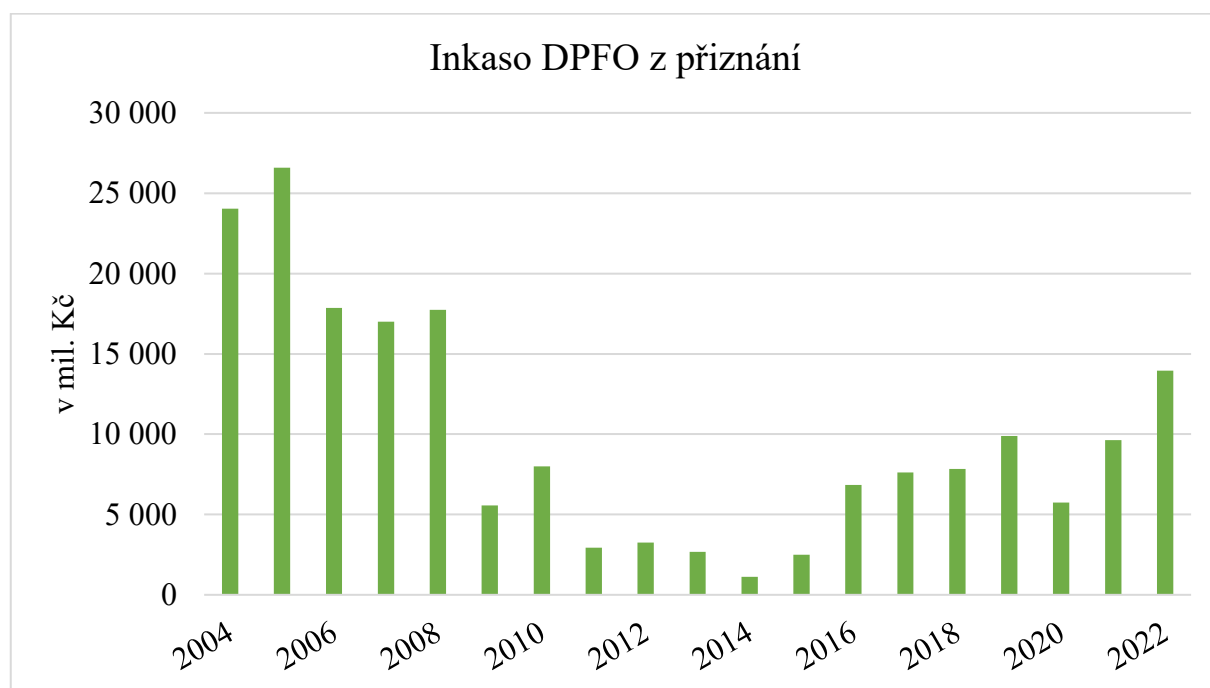
Společné zdanění manželů

Základem společného zdanění manželů je možnost stanovit základ daně z příjmů fyzických osob tak, že bude činit 50 % celkového společného základu daně manželů, kteří vyživují alespoň jedno dítě ve společně hospodařící domácnosti. Tímto způsobem upravený základ daně uvedou do svého daňového přiznání a při výpočtu daně postupují obvyklým způsobem. Společné zdanění manželů mělo podpořit především rodiny s dětmi, ve kterých nemá jeden z rodičů příjem nebo ho má velmi malý [37]. Tento institut bylo možné využít pro zdaňovací období roku 2005-2007.

3 VÝŠE KOREKČNÍCH ODPOČTŮ NA INKASO DANĚ

Inkaso daně z příjmů fyzických osob z přiznání představuje zůstatek na bankovním účtu této daně. Je to rozdíl přijatých plateb, které hradí daňové povinnosti a příslušenství daně a odchozích plateb, jako jsou vratky daně [38].

Celkové inkaso DPFO z přiznání v letech 2004-2022

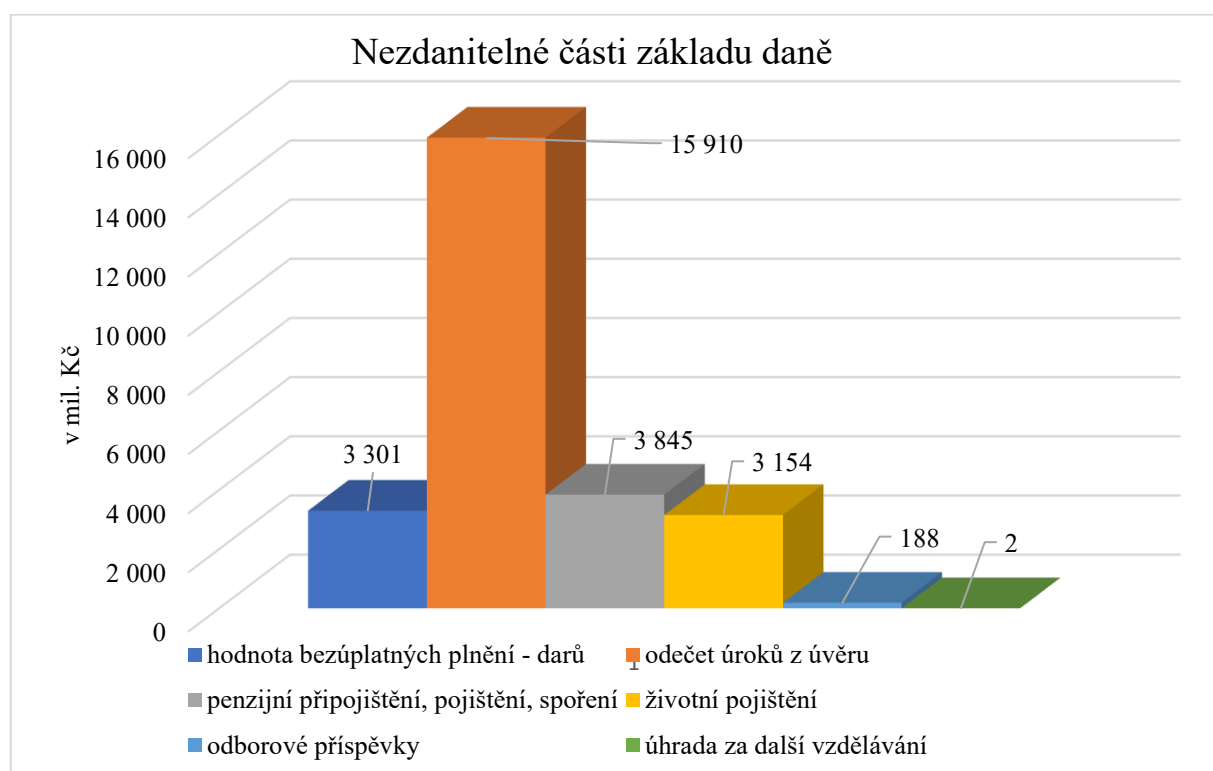
Obrázek 3: Vývoj inkasa DPFO podávajících přiznání za ZO roku roce 2004–2022

Zdroj: Vlastní zpracování podle [38]

Dle finanční správy [39] měla na celkovou výši inkasa DPFO z přiznání v roce 2022 pozitivní dopad paušální daň pro OSVČ, kteří pravidelně každý měsíc odvádějí 100 Kč. Osoby, které uplatňují paušální daň nemají povinnost podávat daňové přiznání k DPFO a z tohoto důvodu nemohou uplatnit nezdánitelné části základu daně podle § 15 ZDP, slevy na dani a daňové zvýhodnění na vyživované dítě. Dále mělo na výši inkasa DPFO podávajících přiznání v roce 2022 pozitivní vliv zavedení sazby daně ve výši 23 % pro část základu daně, který přesahuje 48násobek průměrné mzdy, pokračující omezení pro uplatnění nároku na daňový bonus, který si může poplatník uplatnit v případě, že měl ve zdaňovacím období příjem podle § 6 nebo § 7 ZDP alespoň ve výši šestinásobku minimální mzdy (již nejsou zohledněny příjmy podle § 8 a 9 ZDP) a snížení odečtu úroků z úvěru na bytové potřeby z částky 300 000 Kč na 150 000 Kč.

Negativní vliv na celkovou výši inkasa DPFO z příznání mělo v roce 2022 dle finanční správy zvýšení základní slevy na poplatníka z částky 24 840 Kč na 27 840 Kč, zvýšení hodnoty bezúplatného plnění pro odečet části základu daně z 15 % na 30 %, které si mohli poplatníci uplatnit za ZO roku 2021, tj. v roce 2022 a zvýšení daňového zvýhodnění na druhé a třetí vyživované dítě od července 2021 s účinností na celé zdaňovací období roku 2021. Na druhé dítě bylo daňové zvýhodnění zvýšeno z 19 404 Kč na 22 320 Kč a na třetí a další dítě bylo daňové zvýhodnění zvýšeno z 24 204 Kč na 27 840 Kč. Dále mělo na celkové inkaso DPFO z příznání negativní dopad pokračující zrušení omezení maximální výše pro uplatnění daňového bonusu, zvýšení limitu slevy za umístění dítěte do předškolního zařízení, pokračující zvýšení maximálních částek pro odečet od základu daně soukromého životního pojištění a penzijního připojištění, pokračující navrácení možnosti uplatnit slevu na druhého z manželů a daňového zvýhodnění na vyživované dítě v případě uplatnění paušálních výdajů.

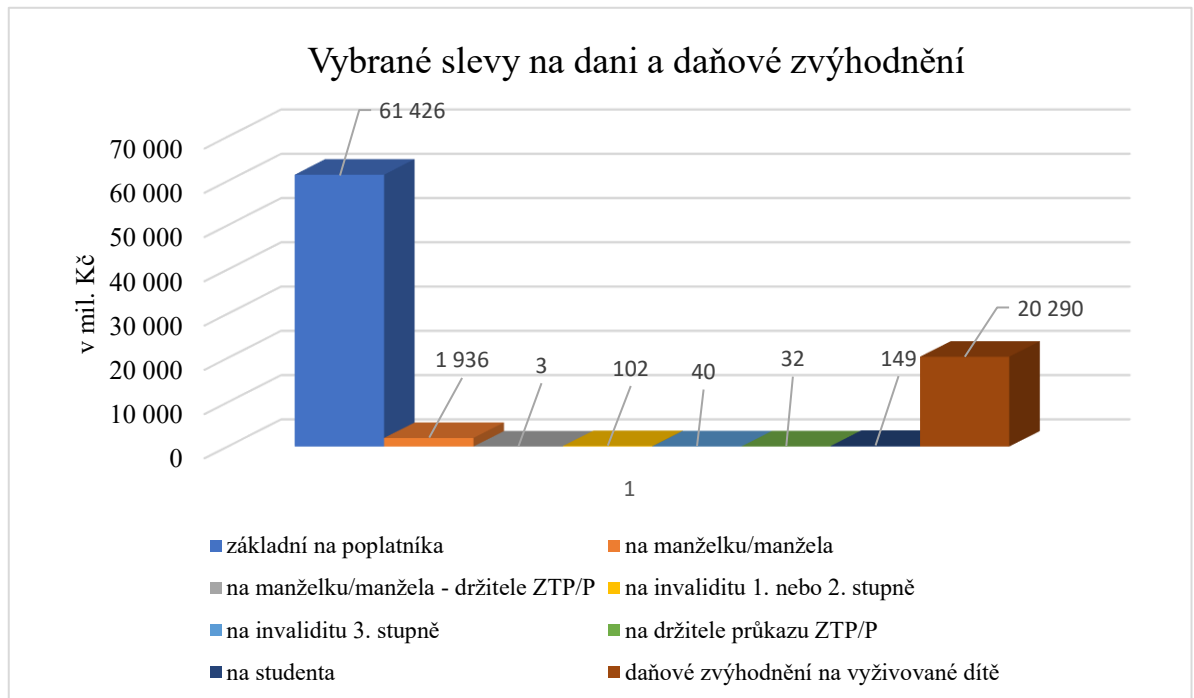
Podíl nezdanitelných částí základu daně odečtených od základu daně v daňových příznání za zdaňovací období roku 2021, podaných v roce 2022, znázorňuje obrázek 4. Nejvyšší hodnotu odečtenou od základu daně tvoří úroky z úvěru na bytové potřeby, spoření na penzi, bezúplatná plnění a úhrady životního pojištění.

Obrázek 4: Celková výše uplatněných nezdanitelných částí ZD za ZO 2021

Zdroj: Zdroj: Vlastní zpracování podle [40]

Nejvýznamnější hodnotu z uplatněných slev na dani v daňových přiznáních podaných za zdaňovací období roku 2021 představuje základní sleva na poplatníka a dále daňové zvýhodnění na vyživované dítě. [40].

Obrázek 5: Uplatněné slevy podle § 35 ba odst. 1 písm. a) – e) ZDP a podle § 35c za ZO 2021 – úhrnná výše

Zdroj: Zdroj: Vlastní zpracování podle [40]

4 APLIKACE KOREKČNÍCH PRVKŮ NA PRAKTICKÝCH PŘÍKLADECH

V této kapitole bude provedeno zhodnocení významu korekčních prvků v rámci základu daně a vypočtené daně a dopadu na celkové inkaso daně z příjmů fyzických osob.

Za tímto účelem bude v podkapitole 4.1 proveden výpočet daně z příjmů fyzických osob za zdaňovací období roku 2022 tří fiktivních poplatníků, pana Dvořáka, Horáka a Svobody, jejichž základy daně se budou vzájemně odlišovat. Tito poplatníci uvedli svoje příjmy v daňových příznacích a jejich základ daně představují příjmy podle § 7 ZDP a:

- A) uplatňují pouze základní slevu na poplatníka ve výši 30 840 Kč,
- B) odečítají od základu daně hodnotu uhrazených bezúplatných plnění ve výši 8 000 Kč, úroků z úvěru na bytové potřeby ve výši 80 000 Kč a hodnotu příspěvků na penzijní připojištění ve výši 23 000 Kč. Po snížení příspěvku na penzijní připojištění o 12 000 Kč bude možné odečíst od základu daně 11 000 Kč,
- C) odečítají od základu daně nezdanitelné části základu daně stejně jako v bodě B, uplatňují slevu na manželku ve výši 24 840 Kč, protože manželka neměla vlastní příjem přesahující 68 000 Kč ročně a uplatňují slevu za umístění dítěte v předškolním zařízení ve výši 7 000 Kč. Dále ještě uplatňují daňové zvýhodnění na dvě vyživované děti, které s nimi žijí ve společně hospodařící domácnosti.

Výpočty by měly ukázat význam korekčních prvků v rámci základu daně a vypočtené daně poplatníků s různými příjmy.

V podkapitole 4.2 bude učiněn výpočet daně fiktivního poplatníka Kučery za zdaňovací období roku 2005, 2007, 2008, 2011, 2015, 2021 a 2022. Jeho základ daně bude činit 48násobek průměrné mzdy v daném roce podle Českého statistického úřadu. V roce 2005 bude počítáno také se společným zdaněním manželů. I pan Kučera si bude chtít odečíst od základu daně hodnotu bezúplatných plnění ve výši 8 000 Kč, úroky z úvěru na bytové potřeby ve výši 80 000 Kč a příspěvky na penzijní připojištění ve výši 23 000 Kč. Po snížení příspěvku na penzijní připojištění o 12 000 Kč bude možné odečíst od základu daně 11 000 Kč. Manželka pana Kučery nemá vlastní příjem převyšující 68 000 Kč a má dvě vyživované děti žijící s ním ve společně hospodařící domácnosti.

Výpočty by měly ukázat vliv korekčních prvků na základ daně, vypočtenou daň a dopad na celkové inkaso daně z příjmů fyzických osob při růstu průměrné mzdy v jednotlivých sledovaných zdaňovacích obdobích.

4.1 Výpočet daně poplatníků Dvořáka, Horáka a Svobody

Výše základu daně pana Dvořáka činila dvanáctinásobek minimální mzdy stanovené pro rok 2022, což je 194 400 Kč, výše základu daně pana Horáka činila dvanáctinásobek průměrné mzdy podle Českého statistického úřadu pro rok 2022, což je 484 236 Kč [41] a výše základu daně pana Svobody činila 1 900 000 Kč.

Daň pana Dvořáka se základem daně 194 400 Kč

Tabulka 7: Výpočet daně poplatníka Dvořáka v Kč

	situace A	situace B	situace C
základ daně	194 400	194 400	194 400
nezdanitelné části	0	99 000	99 000
snížený ZD a zaokrouhlený na celé stovky Kč dolů	194 400	95 400	95 400
daň dle § 16 ZDP	29 160	14 310	14 310
úhrn slev na dani	30 840	30 840	62 680
daň po slevách	0	0	0
daňové zvýhodnění	0	0	37 524
daňový bonus	0	0	37 524

Zdroj: Vlastní zpracování

Postup při výpočtu daně – situace A

Pan Dvořák si v daňovém přiznání neodečetl od základu daně nezdanitelnou část základu daně, neuplatnil daňové zvýhodnění na dítě ani slevu na dani (vyjma základní slevy na poplatníka). Vypočtená daň podle § 16 ZDP činila ze základu daně 194 400 Kč při sazbě 15 % částku 29 160 Kč. Odečtením základní slevy na poplatníka ve výši 30 840 Kč došlo ke snížení vypočtené daně na 0 Kč, protože souhrnné slevy na dani lze uplatnit pouze do výše vypočtené daně.

Postup při výpočtu daně – situace B

Pan Dvořák si odečetl od základu daně ve výši 194 400 Kč podle § 15 ZDP hodnotu darů ve výši 8 000 Kč, úroků na bytové potřeby ve výši 80 000 Kč a výši příspěvků na penzijní připojištění, které bylo možno odečíst v částce 11 000 Kč. Tyto nezdanitelné části základu činily v úhrnu 99 000 Kč. Základ daně byl odečtením těchto nezdanitelných částí základu daně vypočten ve výši 95 400 Kč. Při použití sazby daně 15 % byla daň podle § 16 ZDP z této částky vypočtena ve výši 14 310 Kč. Odečtením základní slevy na poplatníka ve výši 30 840 Kč byla výsledná daň opět 0 Kč.

Postup při výpočtu daně – situace C

Pan Dvořák si odečetl od základu daně nezdanitelné části základu daně v úhrnné výši 99 000 Kč, uplatnil slevy na dani, a to základní slevu na poplatníka ve výši 30 840 Kč, slevu na manželku ve výši 24 840 Kč a slevu za umístění dítěte ve výši 7 000 Kč, jejichž souhrn činil v součtu 62 680 Kč. Pan Dvořák si dále uplatnil daňové zvýhodnění na dvě vyživované děti žijící s ním ve společně hospodařící domácnosti v celkové výši 37 524 Kč. Daňové zvýhodnění na jedno vyživované dítě bylo možné uplatnit ve výši 15 204 Kč a na druhé vyživované dítě ve výši 22 320 Kč. Při výpočtu daně podle § 16 ZDP bylo postupováno jako v situaci B. Daň před uplatněním slev a daňového zvýhodnění činila 14 310 Kč. Odečtením slev na dani v úhrnné výši 62 680 Kč byla vypočtena daň ve výši 0 Kč. Uplatnění daňového zvýhodnění na vyživované dítě představovalo jiný výsledek. To bylo vyšší, než vypočtená daň snížená o slevy na dani, a to právě o 37 524 Kč. Tato částka je v tomto případě daňovým bonusem, který by měl být poplatníkovi vyplacen.

Tabulka 8: Efektivní sazba daně pana Dvořáka

	situace A	situace B	situace C
daň +, daňový bonus -	0 Kč	0 Kč	-37 524 Kč
efektivní sazba daně	0 %	0 %	-19,30 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Z výpočtů daňové povinnosti pana Dvořáka vyplývá, že kdyby si od tak nízkého základu daně odečetl nezdanitelné části základu daně a uplatnil slevy na dani (vyjma základní slevy na poplatníka), neovlivnilo by to jeho výslednou daň. Daň po uplatnění slev bude rovna 0 Kč u poplatníků vždy, když bude vypočtená daň podle § 16 ZDP bez uplatnění slev nižší nebo rovna částce 30 840 Kč, což představuje daň ze základu daně 205 600 Kč a méně. Tuto daň

plně pokryje základní sleva na poplatníka ve výši 30 840 Kč. Významnou roli sehrálo u pana Dvořáka při výpočtu daně uplatnění daňového zvýhodnění na vyživované dítě, protože pokud je nárok na daňové zvýhodnění vyšší než daň po uplatnění slev, je vzniklý rozdíl daňovým bonusem. V tabulce 8 vidíme, že efektivní sazba daně dosahovala při uplatnění korekčních prvků hodnoty -19,30 %. Pan Dvořák tedy získal na daňovém bonusu ze státního rozpočtu téměř 1/5 svého základu daně.

Daň pana Horáka se základem daně 484 236 Kč

Tabulka 9: Výpočet daně poplatníka Horáka v Kč

	situace A	situace B	situace C
základ daně	484 236	484 236	484 236
nezdanitelné části	0	99 000	99 000
snížený ZD a zaokrouhlený na celé stovky Kč dolů	484 200	385 200	385 200
daň dle § 16 ZDP	72 630	57 780	57 780
úhrn slev na dani	30 840	30 840	62 680
daň po slevách	41 790	26 940	0
daňové zvýhodnění	0	0	37 524
daň po uplatnění slevy podle 35c ZDP	41 790	26 940	0
daňový bonus	0	0	37 524

Zdroj: Vlastní zpracování

Postup při výpočtu daně – situace A

Pan Horák si v daňovém přiznání neodečetl od základu daně nezdanitelnou část základu daně, neuplatnil daňové zvýhodnění na dítě ani slevu na dani (vyjma základní slevy na poplatníka). Vypočtená daň podle § 16 ZDP činila ze základu daně 484 200 Kč a při použití sazby daně 15 % částku 72 630 Kč. Odečtením základní slevy na poplatníka ve výši 30 840 Kč od této daně činila výsledná daň částku 41 790 Kč.

Postup při výpočtu daně – situace B

Pan Horák si odečetl od základu daně ve výši 484 236 Kč podle § 15 ZDP hodnotu darů ve výši 8 000 Kč, úroků na bytové potřeby ve výši 80 000 Kč a příspěvků na penzijní připojištění, které

bylo možno odečíst v částce 11 000 Kč. Tyto nezdanitelné části základu činily v úhrnu 99 000 Kč. Odečtením těchto nezdanitelných částí a zaokrouhlením na celá sta Kč dolů byl vypočten základ daně ve výši 385 200 Kč. Daň podle § 16 ZDP z částky 385 200 Kč a při použití sazby daně 15 % činila částku 57 780 Kč. Odečtením základní slevy na poplatníka ve výši 30 840 Kč byla jeho výsledná daň 26 940 Kč. V této situaci vidíme, jaký dopad mělo na výši výsledné daně odečtení nezdanitelných částí od základu daně. Jejich odečtením se snížila výsledná daň o 14 850 Kč, což je 15 % z odečtených 99 000 Kč, které představovaly nezdanitelné části základu daně.

Postup při výpočtu daně – situace C

Pan Horák si odečetl od základu daně ve výši 484 236 Kč nezdanitelné části základu daně v úhrnné výši 99 000 Kč, uplatnil slevy na dani, a to základní slevu na poplatníka ve výši 30 840 Kč, slevu na manželku ve výši 24 840 Kč a slevu za umístění dítěte ve výši 7 000 Kč, jejichž souhrn činil v součtu 62 680 Kč. Dále uplatnil daňové zvýhodnění na dvě vyživované děti žijící s ním ve společně hospodařící domácnosti v celkové výši 37 524 Kč. Daňové zvýhodnění na jedno vyživované dítě bylo možné uplatnit ve výši 15 204 Kč a na druhé vyživované dítě ve výši 22 320 Kč. Při výpočtu daně podle § 16 ZDP bylo postupováno jako v situaci B. Daň činila 57 780 Kč. Odečtením slev na dani v úhrnné výši 62 680 Kč činila daň 0 Kč, a to z toho důvodu, že souhrnné slevy na dani lze uplatnit pouze do výše vypočtené daně. Protože bylo u pana Horáka daňové zvýhodnění na děti o 37 527 Kč vyšší, než vypočtená daň, byl rozdíl právě v této výši daňovým bonusem, který by měl být poplatníkovi vyplacen.

Tabulka 10: Efektivní sazba daně pana Horáka

	situace A	situace B	situace C
Výsledná daň +, bonus -	41 790 Kč	26 940 Kč	-37 524 Kč
efektivní sazba daně	8,63 %	5,56 %	-7,75 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Na výpočtech daňové povinnosti pana Horáka se základem daně 484 236 Kč vidíme, jak se s postupným uplatňováním korekčních prvků postupně snižovala jeho daňová povinnost, potažmo i efektivní sazba daně. V případě uplatnění slevy na manželku a slevy za umístění dítěte do předškolního zařízení převýšily slevy na dani vypočtenou daň podle § 16 ZDP o 4 900 Kč a pan Horák tak uplatněním daňového zvýhodnění na děti získal daňový bonus

v plné výši, tj. 37 524 Kč. Je tedy zřejmé, že uplatnění slevy za umístění dítěte ve výši 7 000 Kč mělo vliv na jeho výslednou daň jen částečně, a to ve výši 2 100 Kč.

Daň pana Svobody se základem daně 1 900 000 Kč

Tabulka 11: Výpočet daně poplatníka Svobody v Kč

	A	B	C
základ daně	1 900 000	1 900 000	1 900 000
nezdanitelné části	0	99 000	99 000
snížený ZD a zaokrouhlený na celé stovky Kč dolů	1 900 000	1 801 000	1 801 000
daň dle § 16 ZDP	287 582	270 150	270 150
úhrn slev na dani	30 840	30 840	62 680
daň po slevách	256 742	239 310	207 470
daňové zvýhodnění	0	0	37 524
sleva na dani	0	0	37 524
daň celkem	256 742	239 310	169 946

Zdroj: Vlastní zpracování

Postup při výpočtu daně – situace A

Pan Svoboda si v daňovém priznání neodečetl od základu daně nezdanitelnou část základu daně, neuplatnil daňové zvýhodnění na dítě ani slevu na dani (vyjma základní slevy na poplatníka). Daň zaokrouhlená na celé Kč nahoru byla vypočtená ze základu daně 1 900 000 Kč ve výši 287 582 Kč. Protože základ daně pana Svobody převýšil po zaokrouhlení na celá sta Kč dolů 48násobek průměrné mzdy, která byla pro rok 2022 stanovena ve výši 1 867 728 Kč, byly pro výpočet daně použity 2 sazby daně. První sazba ve výši 15 % pro část základu daně do 48násobku průměrné mzdy a druhá sazba ve výši 23 % pro část základu daně přesahujícího 48násobek průměrné mzdy. Daň ve výši 15 % činila částku 280 159,20 Kč a daň ve výši 23 % činila částku 7 422,56 Kč. Odečtením základní slevy na poplatníka od částky 287 582 Kč činila daň 256 742 Kč. Při výpočtu daně bylo použito tzv. progresivní zdanění. Při použití sazby daně pouze ve výši 15 %, by daň podle §16 ZDP činila částku 285 000 Kč. Progresivním zdaněním je daň o 2 582 Kč vyšší, než při použití sazby daně ve výši 15 % na celý základ daně.

Postup při výpočtu daně – situace B

Pan Svoboda si odečetl od základu daně podle § 15 ZDP hodnotu darů ve výši 8 000 Kč, úroků na bytové potřeby ve výši 80 000 Kč a příspěvků na penzijní připojištění, které bylo možno odečíst v částce 11 000 Kč. Tyto nezdanitelné části základu činily v úhrnu 99 000 Kč. Protože se základ daně, ze kterého byla vypočtena daň podle § 16 ZDP snížil pod hranici 48násobku průměrné mzdy, byla pro výpočet daně použita sazba daně ve výši 15 %. Daň ze základu daně 1 801 000 Kč byla při použití sazby daně 15 % vypočtena ve výši 270 150 Kč. Odečtením základní slevy na poplatníka se snížila výsledná daň na částku 239 310 Kč. V této situaci opět vidíme, jaký dopad mělo na výši výsledné daně odečtení nezdanitelných částí základu daně. Jejich odečtením se snížila výsledná daň oproti výpočtům v situaci A o 17 432 Kč.

Postup při výpočtu daně – situace C

Pan Svoboda si odečetl od základu daně nezdanitelné části základu daně v úhrnné výši 99 000 Kč, uplatnil slevy na dani, a to základní slevu na poplatníka ve výši 30 840 Kč, slevu na manželku ve výši 24 840 Kč a slevu za umístění dítěte ve výši 7 000 Kč, jejichž souhrn činí v součtu 62 680 Kč. Pan Horák si dále uplatnil daňové zvýhodnění na dvě vyživované děti žijící s ním ve společně hospodařící domácnosti v celkové výši 37 524 Kč. Daňové zvýhodnění na jedno vyživované dítě bylo možné uplatnit ve výši 15 204 Kč a na druhé vyživované dítě ve výši 22 320 Kč. Při výpočtu daně podle § 16 ZDP bylo postupováno jako v situaci B. Daň činila 270 150 Kč. Odečtením slev na dani činí daň 207 470 Kč. Vzhledem k tomu, že byla vypočtená daň snižena o slevy na dani vyšší, než je výše daňového zvýhodnění, má daňové zvýhodnění ve výši 37 524 Kč podobu slevy na dani. Výsledná daň pana Svobody činila 169 946 Kč. Uplatněním korekčních prvků (vyjma základní slevy na poplatníka) se celková daňová povinnost snížila celkem o 86 796 Kč.

Tabulka 12: Efektivní sazba daně pana Svobody

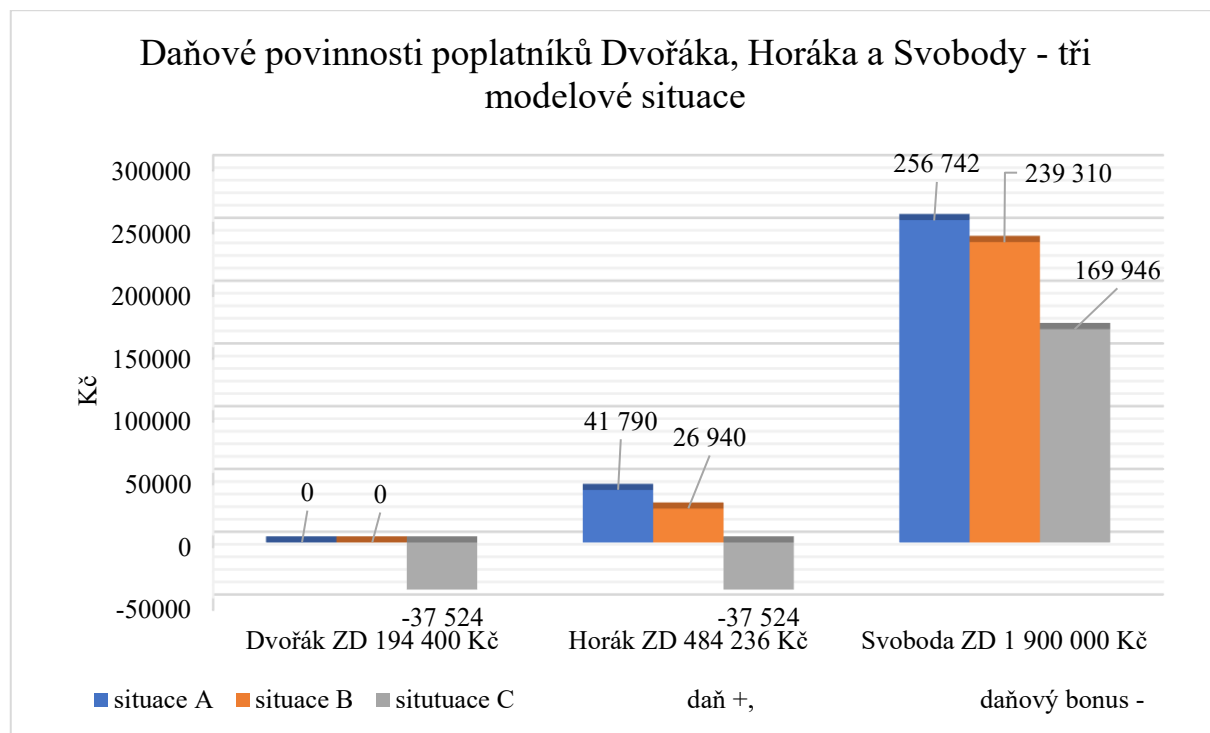
	situace A	situace B	situace C
výsledná daň	256 742 Kč	239 310 Kč	169 946 Kč
efektivní sazba daně	13,51 %	12,60 %	8,94 %

Zdroj: Vlastní zpracování

V tabulce 12 opět vidíme, jak s postupným uplatňováním korekčních prvků docházelo ke snižování daňové povinnosti a zároveň i ke snižování efektivní sazby daně. Z této tabulky je také zřejmé, že ačkoliv při výpočtu daně za situace A byly použity dvě sazby daně, a to 15 %

pro část základu daně do 48násobku průměrné mzdy a 23 % pro část základu daně přesahujícího 48násobek průměrné mzdy, byla skutečná sazba daně ve výši 13,51 %. Příčinou tohoto snížení bylo odečtení základní slevy na poplatníka ve výši 30 840 Kč, která je v daňovém přiznání vždy uplatněna.

Porovnání výsledků a jejich grafické znázornění

Obrázek 6: Celková daňová povinnost poplatníků Dvořáka, Horáka a Svobody – tři různé situace

Zdroj: Vlastní zpracování

Na obrázku 6 jsou na jednom místě znázorněny výsledné výše daňových povinností jednotlivých poplatníků, a to za použití tří různých situací. I z hodnot grafu vidíme, jak docházelo s postupným uplatňováním korekčních prvků k poklesu daňových povinností.

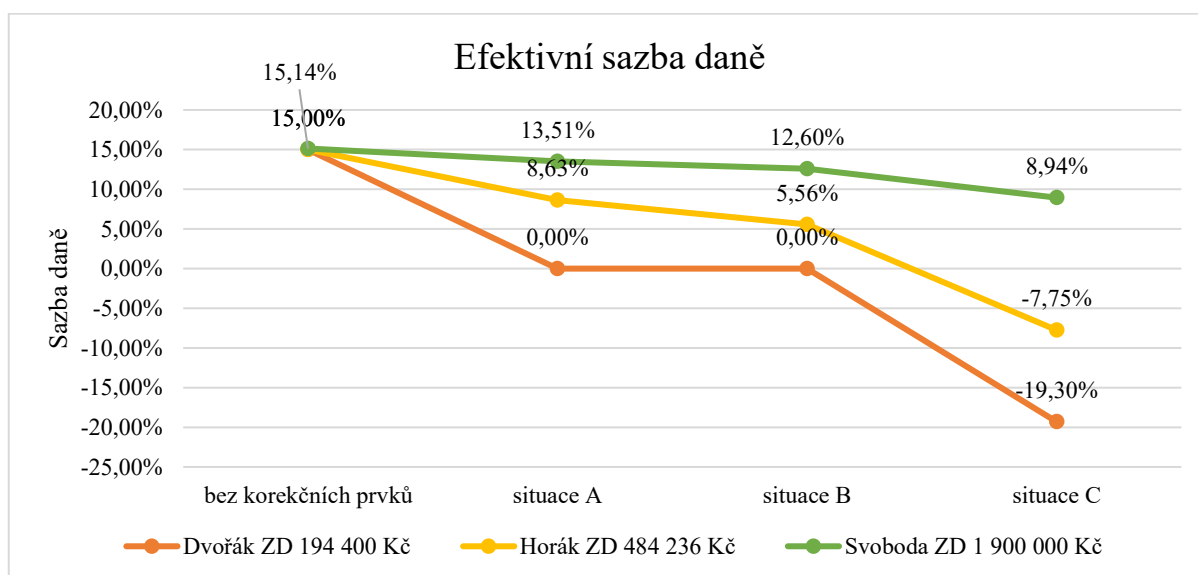
V tabulce 13 je pak v řádku s názvem „rozdíl na dani“ uvedena částka, kterou poplatníci ušetřili uplatněním všech uvedených korekčních prvků. Nejvyšší částku na dani ušetřil poplatník Svoboda s nejvyšším základem daně, nicméně jeho efektivní sazba daně je nejvyšší v každé situaci. Před uplatněním korekčních odpočtů byla skutečná sazba daně pana Svobody dokonce ve výši 15,14 %. Způsobeno to bylo tím, že pro výpočet daně byly použity 2 sazby daně, a to 15 % a 23 %, protože základ daně překročil hranici 48násobku průměrné mzdy.

Tabulka 13: Úleva na dani při využití korekčních prvků

	Dvořák ZD 194 400 Kč	Horák ZD 484 236 Kč	Svoboda ZD 1 900 000 Kč
daň podle § 16 - bez korekčních prvků	29 160 Kč	72 630 Kč	287 582 Kč
daňová povinnost – situace A	0 Kč	41 790 Kč	256 742 Kč
daňová povinnost – situace B	0 Kč	26 940 Kč	239 310 Kč
daňová povinnost – situace C, daň +, daňový bonus -	-37 524 Kč	-37 524 Kč	169 946 Kč
rozdíl na dani	37 524 Kč	79 314 Kč	86 796 Kč
efektivní sazba daně bez korekčních prvků	15 %	15 %	15,14 %
efektivní sazba daně za situace A	0 %	8,63 %	13,51 %
efektivní sazba daně za situace B	0 %	5,56 %	12,60 %
efektivní sazba daně za situace C	-19,30 %	-7,75 %	8,94 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Na obrázku 7 vidíme skutečnou sazbu daně všech tří poplatníků za situace A, B a C. Nejvíce se bude podílet na inkasu daně poplatník Svoboda, který při využití korekčních prvků ve výši 99 000 Kč odvede 169 946 Kč při reálné sazbě daně 8,94 %. Poplatníci Dvořák a Horák naopak získají daňový bonus ve výši 37 524 Kč, čímž se inkaso daně z příjmů fyzických osob podávajících přiznání o tuto částku sníží. V jejich případě dosahuje skutečná sazba daně při odečtu nezdanitelných částí základu daně, slev na dani a daňového zvýhodnění záporných hodnot.

Obrázek 7: Efektivní sazba daně poplatníků Dvořáka, Horáka a Svobody – tři různé situace

Zdroj: Vlastní zpracování

4.2 Výpočet daně pana Kučery za rok 2005, 2007, 2008, 2011, 2015, 2021 a 2022

Zdaňovací období roku 2005

Tabulka 14: Výpočet daně pana Kučery v roce 2005 v Kč

výpočet bez použití SZM		výpočet s použitím SZM		
pan Kučera		pan Kučera	paní Kučerová	
základ daně	880 512	základ daně	880 512	0
společný základ daně	-	společný základ daně	880 512	
nezdanitelné části ZD	158 760	nezdanitelné části ZD	158 760	38 040
snížený základ daně	721 752	společný snížený základ daně	683 712	
snížený základ daně o nezdanitelné části ZD zaokrouhlený na celá sta Kč dolů	721 700	snížený základ daně o nezdanitelné části ZD zaokrouhlený na celá sta Kč dolů	341 800	341 800
daň podle § 16 ZDP	191 380	daň podle § 16 ZDP	69 812	69 812
daňové zvýhodnění	12 000	daňové zvýhodnění	12 000	0
daňová povinnost	179 380	daň po uplatnění slevy	57 812	69 812
daň celkem	179 380	daň celkem	127 624	

Zdroj: Vlastní zpracování

V letech 2005-2007 měli manželé možnost využít pro zdanění svých příjmů společné zdanění manželů. Podmínkou však bylo vyživovat alespoň jedno dítě ve společně hospodářící domácnosti. Při výpočtu společného zdanění manželů, uvedeného v tabulce 14, bylo počítáno s příjmem manželky ve výši 0 Kč. Abychom porovnali rozdíl ve zdanění, byly provedeny v tabulce 14 dva výpočty. V prvním sloupci je uveden výpočet daně fiktivního poplatníka Kučery bez využití společného zdanění manželů a ve druhém sloupci je uveden výpočet daně s využitím společného zdanění manželů.

Postup při výpočtu daně s využitím společného zdanění manželů

V rámci výpočtů byla od základu daně odečtena nezdanitelná část základu daně v celkové výši 158 760 Kč, která představovala základní část na poplatníka ve výši 38 040 Kč, slevu na manželku ve výši 21 720 Kč, hodnotu bezúplatných plnění ve výši 8 000 Kč, úroky z úvěru na bytové potřeby ve výši 80 000 Kč a příspěvky na penzijní připojištění ve výši 11 000 Kč. Na

základ daně, který byl vypočten ve výši 721 700 Kč, byla použita sazba daně 66 420 Kč ze základu daně 331 200 Kč + 32 % ze základu daně přesahujícího 331 200 Kč. Od daně ve výši 191 380 Kč bylo ještě odečteno daňové zvýhodnění 12 000 Kč, čímž se snížila výsledná daň na částku 179 380 Kč.

Z uvedených výpočtů vyplývá, že odečet nezdanitelných částí základu daně a uplatnění daňového zvýhodnění mělo pozitivní dopad na výslednou výši daňové povinnosti poplatníka. Odečtením nezdanitelných částí základu daně se snížila daň pana Kučery o 50 816 Kč a uplatněním daňového zvýhodnění o dalších 12 000 Kč. Po využití uvedených korekčních prvků zaplatil pan Kučera na dani o 62 816 Kč méně.

Postup při výpočtu daně s využitím společného zdanění manželů

Součet základů daně pana Kučery a paní Kučerové činil částku 880 512 Kč. Výpočet základu daně byl proveden stejným způsobem, jako při výpočtu daně bez uplatnění společného zdanění. Protože bylo v tomto případě možné ještě odečíst částku 38 040 Kč, což byla základní nezdanitelná část paní Kučerové, byl vypočten základ daně ve výši 683 712 Kč. Poloviční základ daně zaokrouhlený na celé stovky dolů, ze kterého byla vypočtena daň činil 341 800 Kč. Na tento základ daně byla použita sazba daně 66 420 Kč ze základu daně 331 200 Kč + 32 % ze základu daně přesahujícího 331 200 Kč, daň celkem činila 69 812 Kč. Protože s Kučerovými žily ve společně hospodařící domácnosti dvě vyživované děti, odečetl si pan Kučera od částky 69 812 Kč ještě daňové zvýhodnění v celkové výši 12 000 Kč. Jeho daň se tím snížila na částku 57 812 Kč. Výsledná daň Kučerových činila v součtu 127 624 Kč.

Při společném zdanění manželů byla daň z příjmů fyzických osob pana Kučery za zdaňovací období roku 2005 nižší o 51 756 Kč. Na výslednou daňovou povinnost mělo pozitivní dopad uplatnění základní nezdanitelné části základu daně paní Kučerové a rozdělení základu daně na polovinu. Tím došlo ke snížení částky, na kterou byla použita progresivní sazba daně.

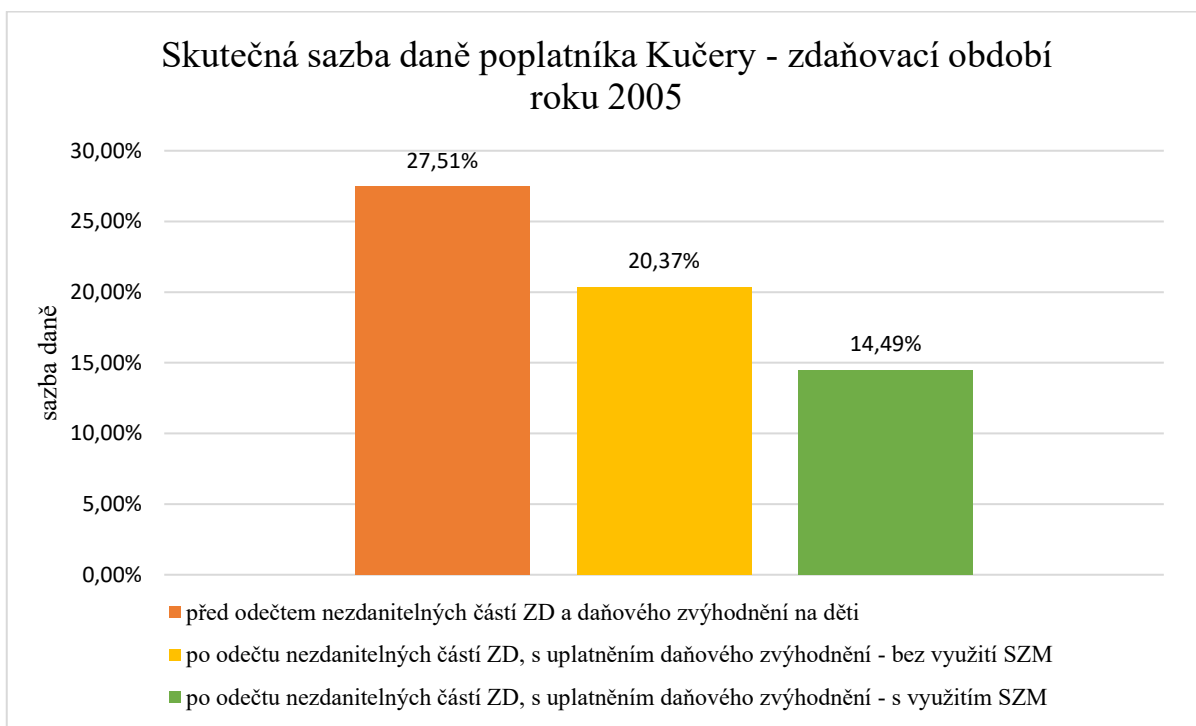
Kdyby pan Kučera od uvedeného základu daně odečetl pouze základní nezdanitelnou část na poplatníka ve výši 38 040 Kč, činila by ze základu daně 880 500 Kč výsledná daň částku 242 196 Kč.

Grafické znázornění výpočtů

Na obrázku 8 je znázorněna reálná sazba daně vypočtena pro zdaňovací období roku 2005, a to při využití třech různých možností. V prvním sloupci vidíme skutečnou sazbu daně v situaci, kdy si pan Kučera odečetl od základu daně pouze základní nezdanitelnou část na

poplatníka ve výši 38 040 Kč, ve druhém sloupci je výše daně v případě, kdy si pan Kučera odečetl nezdanitelné části základu daně v celkové výši 158 760 Kč a uplatnil si daňové zvýhodnění na dvě vyživované děti, ale nevyužil společné zdanění manželů a ve třetím sloupci je výše daně v případě, kdy pan Kučera využil společné zdanění manželů, odečetl od základu daně nezdanitelné části základu daně ve výši 158 760 Kč na sebe a 38 040 Kč na manželku a dále si uplatnil daňové zvýhodnění na dvě vyživované děti.

Porovnáním údajů na obrázku 8 je zřejmé, že pro pana Kučera bylo pro rok 2005 nejvýhodnější využít společné zdanění manželů, protože skutečná sazba daně činí v tomto případě 14,49 %. Pan Kučera tím ušetřil na dani částku 51 756 Kč. Využití společného zdanění manželů by však mělo negativní dopad na celkové inkaso daně z příjmů fyzických osob, protože pan Kučera by o tuto částku odvedl na dani méně, než kdyby společné zdanění manželů nevyužil.

Obrázek 8: Efektivní sazba daně pana Kučery za zdaňovací období roku 2005

Zdroj: Vlastní zpracování

Protože bylo možné využít společné zdanění manželů následně už jen pro zdaňovací období roku 2006 a 2007, nebude již při dalších výpočtech použito. Výpočet pro zdaňovací období roku 2005 byl proveden pro ilustraci toho, jak jeho využití dokázalo ovlivnit výši daňové povinnosti poplatníka. S výsledkem společného zdanění manželů nebude proto počítáno ani při následném hodnocení.

Výpočet daně ve zdaňovacím období roku 2007, 2008, 2011, 2015, 2021 a 2022

Tabulka 15: Výpočet daně pana Kučery ve zdaňovacím období roku 2005, 2007, 2008, 2011, 2015, 2021 a 2022 v Kč

	2007	2008	2011	2015	2021	2022
základ daně	1 005 936	1 089 168	1 167 312	1 270 416	1 816 272	1 936 944
nezdanitelné části	99 000	99 000	99 000	99 000	99 000	99 000
snížený ZD, zaokrouhlený na celá sta Kč dolů	906 900	990 100	1 068 300	1 171 400	1 717 200	1 837 900
daň podle § 16 ZDP	245 436	148 515	160 245	175 710	258 863	275 685
základní sleva na poplatníka	7 200	24 840	23 640	24 840	27 840	30 840
sleva na manželku	4 200	24 840	24 840	24 840	24 840	24 840
úhrn slev	11 400	49 680	48 480	56 680	59 680	62 680
daň po slevách	234 036	98 835	111 765	126 030	206 183	220 005
daňové zvýhodnění	12 000	21 360	23 208	29 208	37 524	37 524
výsledná daň	222 036	77 475	88 557	96 822	168 659	182 481
daň bez korekčních prvků	277 116	163 365	175 095	190 560	281 633	296 069

Zdroj: Vlastní zpracování

V rámci výpočtů daně z příjmů fyzických osob pana Kučery byly ve všech sledovaných zdaňovacích obdobích odečteny od základu daně nezdanitelné části základu v souhrnné výši 99 000 Kč. Tuto částku představovaly položky za uhrazená bezúplatná plnění ve výši 8 000 Kč, úroky na bytové potřeby ve výši 80 000 Kč a příspěvky na penzijní připojištění, které bylo možno odečíst v částce 11 000 Kč. Ze slev na dani byla uplatněna základní sleva na poplatníka ve výši platné pro aktuální zdaňovací období a sleva na manželku, jejíž výše činila pro zdaňovací období roku 2007 částku 4 200 Kč a pro následující zdaňovací období 24 840 Kč.

Dále bylo uplatněno daňové zvýhodnění na dvě vyživované děti, které bylo pravidelnými změnami v zákoně navyšováno.

Postup při výpočtu daně za zdaňovací období roku 2007

Základ daně pana Kučery ve zdaňovacím období roku 2007 činil 1 005 936 Kč.

Kdyby si pan Kučera neodečetl od základu daně nezdanitelné části základu daně, slevu na dani ani daňové zvýhodnění na dítě, byla by jeho daň 277 116 Kč.

Protože si pan Kučera odečetl od základu daně nezdanitelné části základu daně v celkové výši 99 000 Kč, činil základ daně při jejich odečtení a po zaokrouhlení na celé stovky Kč dolů částku 906 900 Kč. Daň z tohoto základu daně byla vypočtena výši 245 436 Kč. Pan Kučera si od vypočtené daně odečetl základní slevu na poplatníka ve výši 7 200 Kč, slevu na manželku ve výši 4 200 Kč a daňové zvýhodnění na dvě vyživované děti v celkové výši 12 000 Kč. Výsledná daň tak činila částku 222 036 Kč. Jestliže poplatník odečetl od základu daně nezdanitelné části, došlo ke snížení daňové povinnosti o 31 680 Kč. Uplatněním slev na dani a daňového zvýhodnění došlo ke snížení daňové povinnosti o dalších 23 400 Kč. Uplatnění těchto korekčních prvků mělo pro pana Kučera pozitivní dopad na celkovou výši daňové povinnosti, a to o 55 080 Kč.

Při výpočtu daně byla použita procentní progresivně klouzavá sazba daně, která činí 61 212 Kč ze základu daně 331 200 Kč + 32 % ze základu daně přesahujícího 331 200 Kč.

Postup při výpočtu daně za zdaňovací období roku 2008

V tomto zdaňovacím období činil základ daně pana Kučery částku 1 089 168 Kč.

Kdyby si pan Kučera neodečetl od základu daně nezdanitelnou část základu daně, slevu na dani ani daňové zvýhodnění na dítě, byla by jeho daň 163 365 Kč.

Pan Kučera si v tomto zdaňovacím období odečetl od základu daně nezdanitelné části v celkové výši 99 000 Kč. Jejich odečtením činil základ daně zaokrouhlený na celé stovky dolů 990 100 Kč. Z tohoto základu daně činila daň 148 515 Kč. Pan Kučera si od vypočtené daně odečetl základní slevu na poplatníka ve výši 24 840 Kč, slevu na manželku ve výši 24 840 Kč a daňové zvýhodnění na dvě vyživované děti v celkové výši 21 360 Kč. Tím se snížila výsledná daň na částku 77 475 Kč. Odečtením nezdanitelných částí základu daně došlo ke snížení daňové povinnosti o 14 850 Kč a uplatněním slev na dani a daňového zvýhodnění došlo ke snížení daňové povinnosti o dalších 71 040 Kč. Uplatnění těchto korekčních prvků mělo pro pana Kučera pozitivní dopad na celkovou výši daňové povinnosti ve výši 85 890 Kč.

Při výpočtu daně byla použita sazba daně ve výši 15 %.

Postup při výpočtu daně za zdaňovací období roku 2011

V tomto zdaňovacím období činil základ daně pana Kučery částku 1 167 312 Kč.

Kdyby si pan Kučera neodečetl od základu daně nezdanitelnou část základu daně, slevu na dani ani daňové zvýhodnění na dítě, byla by jeho daň 175 095 Kč.

V tomto zdaňovacím období si pan Kučera odečetl od základu daně nezdanitelné části základu daně v celkové výši 99 000 Kč. Jejich odečtením činil základ daně zaokrouhlený na celé stovky Kč dolů 1 068 300 Kč. Z tohoto základu daně byla vypočtena daň ve výši 160 245 Kč. Pan Kučera si od vypočtené daně odečetl základní slevu na poplatníka ve výši 23 640 Kč, slevu na manželku ve výši 24 840 Kč a daňové zvýhodnění na dvě vyživované děti v celkové výši 23 208 Kč. Výsledná daň se tím snížila na 88 557 Kč. Odečtením nezdanitelných částí základu daně došlo ke snížení daňové povinnosti o 14 850 Kč a uplatněním slev na dani a daňového zvýhodnění došlo ke snížení daňové povinnosti o dalších 71 688 Kč. Uplatnění těchto korekčních prvků mělo pro pana Kučera pozitivní dopad na celkovou výši daňové povinnosti ve výši 86 538 Kč.

Při výpočtu daně byla použita sazba daně ve výši 15 %.

Postup při výpočtu daně za zdaňovací období roku 2015

Základ daně pana Kučery činil ve zdaňovacím období roku 2015 částku 1 270 416 Kč.

Kdyby si pan Kučera neodečetl od základu daně nezdanitelnou část základu daně, slevu na dani ani daňové zvýhodnění na dítě, byla by jeho daň 190 560 Kč.

Odečtení nezdanitelných částí základu daně v celkové výši 99 000 Kč a zaokrouhlením na celá sta Kč dolů byl vypočten základ daně ve výši 1 171 400 Kč. Daň z tohoto základu daně činila 175 710 Kč. Od vypočtené daně si pan Kučera odečetl základní slevu na poplatníka ve výši 24 840 Kč, slevu na manželku ve výši 24 840 Kč a daňové zvýhodnění na dvě vyživované děti v celkové výši 29 208 Kč. Odečtením slev na dani a daňového zvýhodnění činila celková daň 96 822 Kč. Odečtením nezdanitelných částí základu daně došlo ke snížení daňové povinnosti o 14 850 Kč a uplatněním slev na dani a daňového zvýhodnění došlo ke snížení daňové povinnosti o dalších 78 888 Kč. Uplatnění těchto korekčních prvků mělo pro pana Kučera pozitivní dopad na celkovou výši daňové povinnosti ve výši 93 738 Kč.

Pro výpočet daně byla použita sazba daně ve výši 15 %.

Postup při výpočtu daně za zdaňovací období roku 2021

Základ daně pana Kučery činil ve zdaňovacím období roku 2021 částku 1 816 272 Kč.

Kdyby si pan Kučera neodečetl od základu daně nezdanitelnou část základu daně, slevu na dani ani daňové zvýhodnění na dítě, byla by ze základu daně ve výši 1 816 200 Kč daň 281 633 Kč.

Odečtení nezdanitelných částí základu daně v celkové výši 99 000 Kč a zaokrouhlením na celá sta Kč dolů byl vypočten základ daně ve výši 1 717 200 Kč. Protože tento základ daně překročil hranici 48násobku průměrné mzdy, která byla pro rok 2021 stanovena ve výši 1 701 168 Kč, byly pro výpočet daně použity dvě sazby daně. Sazba 15 % pro část základu daně do 48násobku průměrné mzdy a sazba 23 % pro část základu daně přesahující 48násobek průměrné mzdy. Daň podle § 16 ZDP tak činila 258 863 Kč. Od vypočtené daně si pan Kučera odečetl základní slevu na poplatníka ve výši 27 840 Kč, slevu na manželku ve výši 24 840 Kč a daňové zvýhodnění na dvě vyživované děti v celkové výši 37 524 Kč. Výsledná daň tím klesla na částku 168 659 Kč. Odečtením nezdanitelných částí základu daně došlo ke snížení daňové povinnosti o 22 770 Kč a uplatněním slev na dani a daňového zvýhodnění došlo ke snížení daňové povinnosti o dalších 90 204 Kč. Uplatnění těchto korekčních prvků mělo pro pana Kučeru pozitivní dopad na celkovou výši daňové povinnosti ve výši 112 974 Kč.

Postup při výpočtu daně za zdaňovací období roku 2022

Ve zdaňovacím období roku 2022 byl základ daně pana Kučery 1 936 944 Kč.

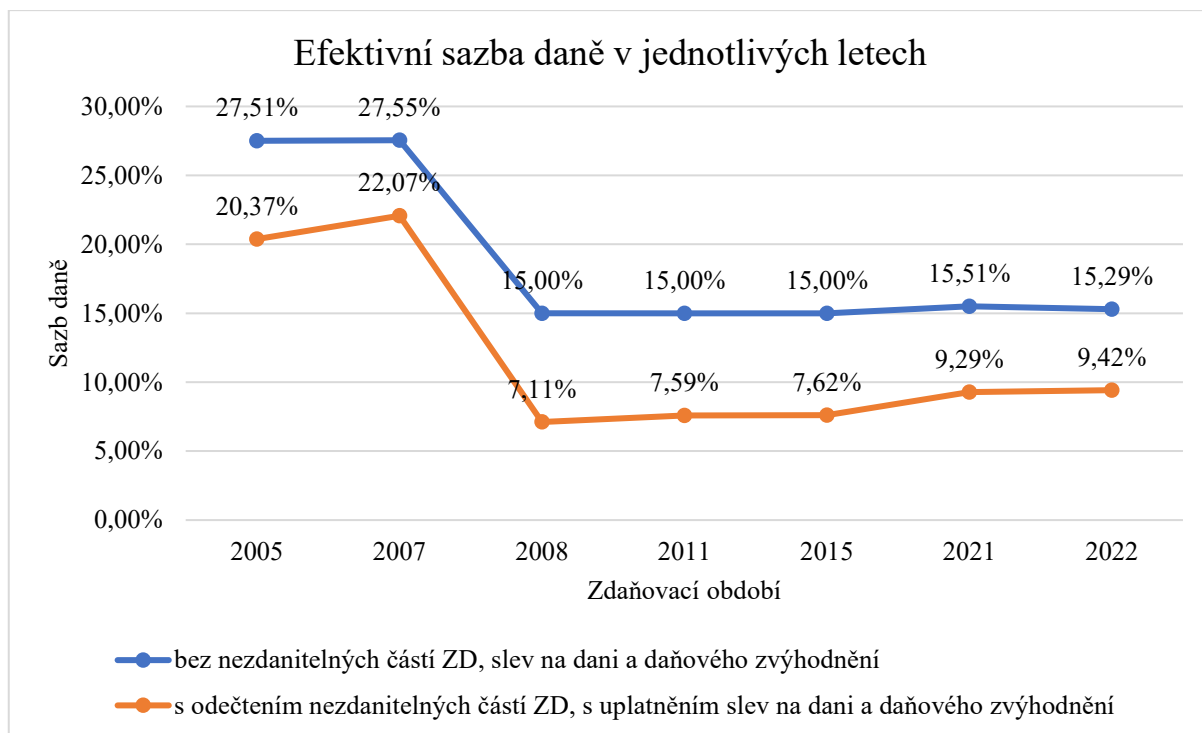
Kdyby si pan Kučera neodečetl od základu daně nezdanitelnou část základu daně, slevu na dani ani daňové zvýhodnění na dítě, činila by daň ze základu daně 1 936 900 Kč částku 296 069 Kč. Při výpočtu této daně byly použity dvě sazby daně, a to 15 % pro část základu daně do 48násobku průměrné mzdy a 23 % pro část základu daně přesahující 48násobek průměrné mzdy.

Odečtením nezdanitelných částí základu daně ve výši 99 000 Kč a zaokrouhlením na celá sta Kč dolů byl vypočten základ daně ve výši 1 837 900 Kč. Protože tento základ daně nepřekročil hranici 48násobku stanovené průměrné mzdy, která byla pro rok 2022 stanovena ve výši 1 867 728 Kč, byla pro výpočet daně použita sazba 15 %. Daň podle § 16 ZDP tak činila 275 685 Kč. Od vypočtené daně byla odečtena základní sleva na poplatníka ve výši 30 840 Kč, sleva na manželku ve výši 24 840 Kč a daňové zvýhodnění na dvě vyživované děti v celkové výši 37 524 Kč. Výsledná daň tím klesla na částku 182 481 Kč. Odečtením nezdanitelných částí základu daně došlo ke snížení daňové povinnosti o 20 384 Kč a uplatněním slev na dani

a daňového zvýhodnění došlo ke snížení daňové povinnosti o dalších 93 204 Kč. Uplatnění těchto korekčních prvků mělo pro pana Kučery pozitivní dopad na celkovou výši daňové povinnosti ve výši 113 588 Kč.

Dopad korekčních prvků na celkové inkaso daně

Z obrázku 9 je patrné skutečné zdanění pana Kučery se základem daně, který odpovídá 48násobku průměrné mzdy podle Českého statistického úřadu v daném roce. Nejvyšší zdanění jeho příjmů bylo do roku 2008, kdy před aplikací korekčních prvků převyšovalo 27,5 %. I když si poplatník v těchto letech odečetl nezdanitelné části základu daně, uplatnil slevy na dani a daňové zvýhodnění, činila v roce 2005 jeho skutečná sazba daně 20,37 % a v roce 2007 to bylo dokonce 22,07 %. Na obrázku 9 dále vidíme, jak se na zdanění poplatníka projevila od roku 2008 významná změna v ZDP. Tato změna byla provedena z důvodu zavedení superhrubé mzdy. Došlo ke zrušení progresivně klouzavé sazby daně záměnou za sazbu daně lineární, základní sleva na poplatníka byla více než trojnásobně navýšena, došlo k téměř šestinásobnému zvýšení slevy na manželku a skoro ke dvojnásobnému zvýšení daňového zvýhodnění na vyživované dítě. U našeho poplatníka tím došlo ke snížení daně oproti předchozímu roku o 65,11 %. Protože se daňové příznání podává až po skončení zdaňovacího období, měla tato skutečnost negativní dopad na výši inkasa daně z příjmů fyzických osob podávajících příznání v roce 2009, kdy došlo k poklesu inkasa této daně o 68,65 %. Od toho roku se reálné zdanění pana Kučery postupně zvyšovalo a pohybovalo se nad 7 %. S růstem skutečného zdanění a růstem průměrné mzdy tak logicky docházelo i k vyššímu odvodu daně a pozitivnímu vlivu na výši inkasa daně z příjmů fyzických osob. Rostoucí trend vyššího odvodu daně lze také přisuzovat tomu, že od roku 2008 do roku 2021 nebyla zvýšena základní sleva na poplatníka ani sleva na manželku. Docházelo sice k postupnému zvyšování daňového zvýhodnění na vyživované dítě, ale to nedokázalo vyrovnat v případě našeho poplatníka zvyšující se reálné zdanění. Na obrázku 9 je dále zřetelná změna v ZDP, ke které došlo od roku 2021, a to k zavedení druhé nominální sazby daně ve výši 23 % v případě, kdy základ daně překročí 48násobek stanovené průměrné mzdy. I přesto, že došlo ke zvýšení základní slevy na poplatníka o 3 000 Kč ročně a ke zvýšení daňového zvýhodnění na druhé vyživované dítě o 2 916 Kč, došlo u pana Kučery v tomto roce ke zvýšení reálné sazby daně na 9,29 %. Reálná sazba daně se zvýšila také v roce 2022 na 9,42 %, i když byla opět navýšena základní sleva na poplatníka o 3 000 Kč.

Obrázek 9: Efektivní sazba daně pana Kučery ve sledovaných zdaňovacích obdobích

Zdroj: Vlastní zpracování

Z výpočtů daně pana Kučery je patrné, že odečtení nezdanitelných částí základu daně, uplatnění slev na dani a daňového zvýhodnění má sice pozitivní dopad na výši jeho daňové povinnosti, protože ji snižují, ale také z výpočtů vyplývá, že se zvyšováním průměrné mzdy se současně zvyšovala jak daňová povinnost poplatníka, tak inkaso daně z příjmů fyzických osob. Vidíme také, že se zároveň zvyšovala skutečná sazba daně, což lze přisuzovat tomu, že k růstu slev na dani a daňového zvýhodnění nedocházelo stejným tempem, jako k růstu průměrné mzdy. Při uplatnění korekčních odpočtů, jako jsou nezdanitelné části základu daně, slevy na dani a daňové zvýhodnění, byla efektivní sazba daně v celém sledovaném období nižší, než sazba nominální.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo popsat jednotlivé konstrukční prvky daně z příjmů fyzických osob, korekční prvky obecně rozebrat, určit jejich význam v rámci základu daně a vypočtené daně a jejich vývoj dopadu na celkové inkaso daně z příjmů fyzických osob.

V prvních třech kapitolách této práce byly konstrukční prvky a korekční prvky daně z příjmů fyzických osob popsány, byl rozebrán vývoj korekčních prvků od roku 1993 a zobrazena výše korekčních odpočtů na inkaso daně z příjmů fyzických osob z příznání. Ve čtvrté kapitole byly vybrané korekční prvky aplikovány na praktických příkladech.

První část výpočtů ukázala, že u poplatníka se základem daně odpovídajícím dvanáctinásobku minimální mzdy, který si uplatnil pouze základní slevu na poplatníka, korekční prvky daně, a to nezdanitelné části základu daně a slevy na dani, neovlivnily daňovou povinnost poplatníka. Pozitivní dopad na poplatníka mělo pouze uplatnění daňového zvýhodnění na dítě, které si uplatnil formou daňového bonusu. K jiné situaci došlo u poplatníka se základem daně odpovídajícím dvanáctinásobku průměrné mzdy. Tam již nezdanitelné části základu daně ovlivnily daň vypočtenou podle § 16 ZDP, ale slevy na dani tento poplatník neuplatnil v plné výši, protože převýšily vypočtenou daň před slevami. I tento poplatník dosáhl po uplatnění daňového zvýhodnění na děti na daňový bonus v plné výši. Poplatník se základem daně ve výši téměř 2 mil. Kč vyčerpal korekční odpočty v maximální možné míře. Na základ daně byly aplikovány 2 sazby daně z důvodu překročení základu daně výši 48násobku průměrné mzdy.

Lze tedy konstatovat, že korekční prvky daně nemají na výši daňové povinnosti poplatníka vždy stejný dopad. Jinak působí na základ daně poplatníka s nízkým základem daně, jinak na poplatníka s průměrným základem daně a jinak na poplatníka s vysokým základem daně. Také záleží na tom, jaký korekční prvek je na základ daně aplikován a v jaké výši. Je zde mnoho možností a kombinací.

Druhá část výpočtů ukázala vývoj dopadu korekčních prvků na inkaso daně z příjmů fyzických osob. Vybrané korekční prvky byly aplikovány na 48násobek průměrné mzdy, která byla podle Českého statistického úřadu aktuální v daném roce. Z vypočtené procentuální efektivní sazby daně vyplynulo, že korekční prvky daně, a to zejména korekční odpočty, nerostly stejným tempem jako průměrná mzda. Od zdaňovacího období roku 2008, kdy došlo k podstatnému zvýšení slev na dani a změně sazby daně, se efektivní sazba daně postupně zvyšovala. Protože

se zároveň zvyšoval základ daně, na který byla tato efektivní sazba daně aplikována, zvyšovala se i daňová povinnost poplatníka a tím rostlo inkaso daně z příjmů fyzických osob.

Protože je inkaso daně z příjmů fyzických osob z přiznání zůstatek na bankovním účtu této daně, lze tvrdit, že zvyšující se trend efektivní sazby daně fiktivního poplatníka nemusí vždy korespondovat se skutečným inkasem daně. Na výši inkasa daně se totiž nepodílejí jenom příjmy z daňových přiznání, jejichž výše je ovlivněna korekčními prvky. Na výši inkasa se také podílí i jiné faktory jako například celková ekonomická situace, vratky přeplatků z podaných daňových přiznání, které podávají zaměstnanci namísto toho, aby jim zaměstnavatel provedl roční zúčtování, výše doměrků z daňových kontrol, pokuty, penále, uhrazené zálohy na dani a mnoho dalších faktorů. Nicméně snižováním či zvyšováním korekčních prvků daně si může stát částečně regulovat výši inkasa daně tak jak sám potřebuje. To lze spatřit v poslední nejdiskutovanější změně v zákoně o daních z příjmů, kterou je „ozdravný balíček“, který by měl začít platit od 1. 1. 2024. Jeho úlohou je zavedení takových legislativních změn, prostřednictvím kterých by se měl plnit státní rozpočet a snižovat rozpočtový deficit. Z korekčních odpočtů by mělo dojít ke zrušení odpočtu členských příspěvků odborům, k omezení uplatnění slevy na manželku, zrušení slevy za umístění dítěte do předškolního zařízení, zrušení slevy na studenta a zrušení vybraných osvobození od daně. Další změnou, ke které by mělo v korekčních prvcích dojít, je snížení hranice pásma příjmů daněných sazbou 23 % ze 48násobku průměrné mzdy na 36násobek průměrné mzdy.

Jako pozitivní krok ve výše uvedené novele zákona o daních z příjmů spatřuji zrušení tzv. školkovného. Tato sleva na dani dle mého názoru zvýhodňovala pouze rodiče dětí, které navštěvovaly předškolní zařízení oproti rodičům, jejichž děti pobývaly ve školních družinách, na internátech nebo vysokoškolských kolejích. Z výše uvedených změn bych úplně zrušila pásmo, které se daní sazbou daně 23 %. Daně sice mají redistribuční funkci, ale poplatníci s vyššími příjmy odvádějí na daních daleko více než poplatníci s nízkými příjmy. Vyšší pásmo zdanění je pro poplatníky s vyššími příjmy jistě demotivující. V rámci legislativních změn vláda zapomíná na zdravotně tělesně postižené a invalidní důchodce. Těm se od roku 2008 slevy na dani nezvýšily ani jednou.

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] VANČUROVÁ, Alena, Lenka LÁCHOVÁ a Hana ZÍDKOVÁ. *Daňový systém ČR 2020*. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-887-4.
- [2] RADVAN, Michal. *Finanční právo a finanční správa – berní právo*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 9788072392308.
- [3] JÁNOŠÍKOVÁ, Petra. *Daňové právo de lege lata. 2. aktualizované vydání*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. Pro praxi. ISBN 978-80-7380-687-3.
- [4] HEJDUKOVÁ, Pavlína. *Veřejné finance: teorie a praxe*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-298-4.
- [5] PEKOVÁ, Jitka. *Veřejné finance: teorie a praxe v ČR*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 9788073576981.
- [6] Finfo ve škole. *Daňová soustava ČR*. [online]. 2020 [cit. 2023-02-19]. Dostupné z: <https://www.finfoveskole.cz/cs/struktura-danove-soustavy-CR>
- [7] Finfo ve škole. *Přímé daně*. [online]. 2022 [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: <https://www.finfoveskole.cz/cs/prime-dane>
- [8] Finfo ve škole. *Nepřímé daně*. [online]. 2022 [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: <https://www.finfoveskole.cz/cs/neprime-dane>
- [9] Finanční správa. *Daňové příjmy rozpočtů krajů a obcí dle zákona o rozpočtovém určení daní*. [online]. 2021 [cit. 2023-02-19]. Dostupné z: <https://www.financnisprava.cz/cs/dane/kraje-a-obce/danove-prijmy-kraju-a-obci/rozpoctove-urceni-dani/danove-prijmy-rozpocetu-kraju-a-obci-dle-zakona-o-rozpoctovem-urceni-dani>
- [10] Finanční správa. *Rozpočtové určení. Grafické schéma*. [online]. 2022 [cit. 2023-02-19]. Dostupné z: <https://www.financnisprava.cz/cs/dane/danovy-system-cr/rozpoctove-urceni-dani>
- [11] VANČUROVÁ, Alena a Stanislav KLAZAR. *Daňový systém ČR: cvičebnice*. Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 9788076761711.

- [12] VYCHOPENĚ, Jiří. *Daň z příjmů 2022*. Vydání osmnácté. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022. Meritum (ASPI). ISBN 978-80-7676-356-2.
- [13] HNÁTEK, Miloslav. *Zcela legální daňové triky 2022: pro podnikatele, svobodná povolání, pronajímatele, zaměstnance, studenty, seniory*. Praha: ESAP, 2022. ISBN 978-80-907398-5-7.
- [14] VYCHOPENĚ, Jiří. *Daň z příjmů 2020*. 16. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020. Meritum (ASPI). ISBN 978-80-7598-774-7.
- [15] MARKOVÁ, Hana. *Daňové zákony 2021: úplná znění platná k 1. 1. 2021: včetně daňového balíčku*. 32. vydání. Praha: Grada Publishing, 2021. ISBN 978-80-271-3130-3.
- [16] ČESKO, 1992. Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů. [online]. *Zákony pro lidi*. [cit. 2023-09-08]. Dostupné z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-586>
- [17] PELC, Vladimír. *Daně z příjmů: zákon s poznámkami a judikaturou*. V Praze: C.H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-833-7.
- [18] VANČUROVÁ, Alena. *Zdanění osobních příjmů*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7676-236-7.
- [19] Finanční správa. *Informace pro plátce a poplatníky daně ze závislé činnosti o zvýšení průměrné mzdy*. [online]. 2022 [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://www.financnisprava.cz/cs/dane/dane/dan-z-prijmu/zamestnanci-zamestnavatele/informace-stanoviska-sdeleni/2022/informace-pro-platce-a-poplatniky-dane>
- [20] ČESKO, 2005. Zákon č. 545/2005, kterým se mění zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, a některé související zákony. [online]. *Zákony pro lidi*. [cit. 2023-09-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-545>
- [21] ČESKO, 2007. Zákon č. 261/2007, o stabilizaci veřejných rozpočtů. [online]. *Zákony pro lidi*. [cit. 2023-09-10]. Dostupné z: [261/2007 Sb. Zákon o stabilizaci veřejných rozpočtů \(zakonyprolidi.cz\)](https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2007-261)

- [22] POSLANECKÁ SNĚMOVNA ČESKÉ REPUBLIKY. *Sněmovní tisky*. [online]. [cit. 2023-09-09]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=222&CT1=0>
- [23] ČESKO, 2010. Zákon č. 346/2010, kterým se mění zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Dostupné z: [346/2010 Sb. Zákon, kterým se mění zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, a další... \(zakonyprolidi.cz\)](https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2010-346)
- [24] POSLANECKÁ SNĚMOVNA ČESKÉ REPUBLIKY. *Sněmovní tisky*. [online]. [cit. 2023-09-10]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=158&CT1=0>
- [25] ČESKO, 2012. Zákon č. 500/2012, o změně daňových, pojistných a dalších zákonů v souvislosti se snižováním schodků veřejných rozpočtů. [online]. *Zákony pro lidi*. [cit. 2023-09-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-500#c11>
- [26] Finanční správa. *Informace o významných změnách v zákoně o daních z příjmů, které se týkají fyzických osob za zdaňovací období roku 2022*. [online]. 2022. [cit. 2023-09-10]. Dostupné z: <https://www.financnisprava.cz/cs/dane/dane/dan-z-prijmu/informace-stanoviska-a-sdeleni/2022/zmeny-v-zakone-o-danich-z-prijmu-FO-2022>
- [27] Finanční správa. *Nález Ústavního soudu ke slevě na dani pro starobní důchodce*. [online]. 2022. [cit. 2023-09-10]. Dostupné z: <https://www.financnisprava.cz/cs/financni-sprava/media-a-verejnost/tiskove-zpravy-gfr/tiskove-zpravy-2014/nalez-ustavniho-soudu-ke-sleve-na-dani-pro-starobni- Duchodce>
- [28] ČESKO, 2020. Zákon č. 609/2020, kterým se mění některé zákony v oblasti daní a některé další zákony. [online]. *Zákony pro lidi*. [cit. 2023-09-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2020-609#c111>
- [29] MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. 2004. *Podporujeme rodiny s dětmi*. [online]. [cit. 2023-09-09]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/ministerstvo/media/tiskove-zpravy/2004/2004-02-03-tiskova-zprava-6374-6374>

- [30] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. 2013. *Přehled o vývoji částek minimální mzdy*. [online]. [cit. 2023-09-09]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/prehled-o-vyvoji-castek-minimalni-mzdy>
- [31] ČESKO, 1996. Zákon č. 316/1996 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi*. [online]. [cit. 2023-09-30]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1996-316>
- [32] ČESKO, 2017. Zákon č. 254/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi*. [online]. [cit. 2023-09-30]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2017-254>
- [33] ČESKO, 2013. Zákon č. 44/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. *Zákony pro lidi*. [online]. [cit. 2023-09-30]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-44#cast2>
- [34] ČESKO, 1998. Zákon č. 168/1998 Sb., kterým se mění zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi*. [online]. [cit. 2023-09-30]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-168>
- [35] ČESKO, 1999. Zákon č. 170/1999 Sb., kterým se mění zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi*. [online]. [cit. 2023-09-30]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-170>
- [36] ČESKO, 2000. Zákon č. 492/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. *Zákony pro lidi*. [online]. [cit. 2023-09-30]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-492#cast1>
- [37] FINANČNÍ SPRÁVA. 2006. *Společné zdanění manželů a navazující novela zákona o daních z příjmů*. [online]. [cit. 2023-10-12]. Dostupné z: <https://www.financnisprava.cz/cs/dane/dane/dan-z-prijmu/informace->

[stanoviska-a-sdeleni/2006/spolecne-zdaneni-manzelu-a-navazujici-novela-zakona-o-danich-z-prijmu](#)

- [38] FINANČNÍ SPRÁVA. 2023. *Vývoj inkasa za vybrané druhy daní a dalších příjmů za ČR*. [online]. [cit. 2023-09-30]. Dostupné z: <https://statistiky.financnisprava.cz/cs/evidence-dani/vyvoj-inkasa-vybranych-dani/>
- [39] FINANČNÍ SPRÁVA. 2022. *Výroční zpráva o činnosti FS ČR za rok 2022*. [online]. [cit. 2023-10-12]. Dostupné z: <https://www.financnisprava.cz/cs/financni-sprava/financni-sprava-cr/vyrocnizpravy-a-informace-o-cinnosti/2022>
- [40] FINANČNÍ SPRÁVA. 2023. *Vybrané údaje z daňových přiznání daně z příjmů fyzických osob. Údaje z daňových přiznání*. [online]. [cit. 2023-10-12]. Dostupné z: <https://www.financnisprava.cz/cs/dane/analyzy-a-statistiky/udaje-z-danovych-priznani>
- [41] KURZYCZ. 2023. *Průměrná mzda celkový vývoj a graf*. [online]. [cit. 2023-10-12]. Dostupné z: https://www.kurzy.cz/hodnoty/prumerna_mzda_CS_U/